

MILSTEIN EDITION

חמשה חומשי תורה
עם ליקוטי בבלי וירושלמי

the CHUMASH
WITH THE
TEACHINGS OF THE TALMUD

ArtScroll® Series

Rabbi Nosson Scherman / Rabbi Gedaliah Zlotowitz
General Editors

Rabbi Meir Zlotowitz ז"ל, *Founder and President*

פרשת וֵאֵרָא
Parashas Va'eira

פרשת וֵאֵרָא

אונקלוס

ב ומליל יי עם משה ואמר לה אָנָא יי:
 ג ואתגלית לֵאבְרָהֶם לִיצְחָק וּלְיַעֲקֹב
 בְּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמַי יי לֹא אוֹדְעִית לְהוֹן:
 ד ואף אַקִּימִית ית קִימִי עֲמֹהוֹן לְמַתָּן
 לְהוֹן ית אַרְעָא דְכַנְעַן ית אַרְעָא
 תּוֹתְבוּתְהוֹן דִּי אֲתוֹתְבוּ בָהּ: ה ואף
 קְדָמִי שְׁמִיעַ ית קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 דִּי מִצְרָאִי מִפְּלַחִין בְּהוֹן וְדִכְרִינָא ית
 קִימִי: ו בְּכֹן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָנָא יי
 וְאַפִּיק יתְכוֹן מְגוּ דְחֹק פְּלַחִן מִצְרָאִי
 וְאַשִׁיזֵב יתְכוֹן מִפְּלַחְנָהוֹן וְאַפְרוֹק
 יתְכוֹן בְּאֲדַרְעֵ מִרְמָא וּבְדִינֵין רַבְרַבִּין:
 ז וְאַקְרִיב יתְכוֹן קְדָמִי לְעֲמָא וְאַהֲוִי לְכוֹן
 לְאַלְהָא וְתַדְעוּן אַרְי אָנָא יי אֲלֵהֲכוֹן
 דְאַפִּיק יתְכוֹן מְגוּ דְחֹק פְּלַחִן מִצְרָאִי:

ב וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה: ג וַאֲרָא
 אֶל־אֲבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמַי יְהוָה
 לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם: ד וְגַם הִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם
 אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֵת אֶרֶץ מִגְרִיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ: ה וְגַם אֲנִי
 שָׁמַעְתִּי אֶת־נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִם אִתָּם
 וְאָזְכַּר אֶת־בְּרִיתִי: * ו לָכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה
 וְהוֹצֵאתִי אִתְּכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם
 מִמַּעֲבַדְתָּם וְגִאֲלַתִּי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְשַׁפְטִים גְּדֹלִים:
 ז וְלִקְחֹתִי אִתְּכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וַיְדַעְתֶּם כִּי
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם:

כ"ה

בְּרִיתִי זַיְנִי וְצִיְנִיקָא לְתַת לָהֶם אֵת אֶרֶץ כְּנָעַן. לְאֲבְרָהָם כְּפָרְשַׁת
 מִלֵּה נְחָמַר "אֲנִי אֵל שְׁדֵי וְשָׁמַי" (בְּרַחֲשִׁית יו', א), וְנִסְתַּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ חֲמִירָךְ
 אֵת אֶרֶץ מִגְרִיד" (שם ח). לִיִּצְחָק, "כִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתְּן אֵת כָּל הָאֲרָצוֹת הָרֹאֶל
 וְהַקְּמַתִּי אֵת הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבְרָהָם" (שם טו, א), וְהוֹתַפֵּה שְׁבוּעָה
 שְׁנִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבְרָהָם צָהֵל שְׁדֵי חֲמִירָתִי. לְיַעֲקֹב, "אֲנִי אֵל שְׁדֵי וְשָׁמַי וְרַבְרַבִּין וְגו',
 וְאֵת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר וְגו'" (שם נה, יא). הִרִי שְׁפָרְדִּיתִי לָהֶם וְלֹא קִימַתִּי: (ד)
 וְגַם אֲנִי. כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְתִּי וְהִעֲמַדְתִּי הַבְּרִית יֵשׁ עָלַי לְקִיּוּם, לְפִיכֵךְ שְׁמַעְתִּי
 אֵת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנוֹאֲקִים, אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִים אִתָּם,
 וְאָזְכַּר אוֹתוֹ הַבְּרִית, כִּי צְבָרִית צִין הַבְּתָרִים חֲמִירָתִי לוֹ "וְגַם אֵת הַגּוֹי אֲשֶׁר
 יַעֲבֹדוּ דָן אֲלֵכֶי" (שם טו, יז): (ו) לָכֵן. עַל פִּי חוֹתֵם הַשְּׁבוּעָה: אָמַר לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה'. הִנְחָמֵן צְהַבְּתִי: וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם. כִּי כֹן הַבְּתָרִים,
 וְחֲמִירָתִי כֹן יֵאֵר צְרָכָא גְּדוֹל (שם): סִבְלַת מִצְרַיִם. טוֹרַח מִשָּׂא מַלְרִים:

(ב) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה. דָּבַר חֲמוּ מִשְׁפַּט עַל שֶׁהִקְשָׁה לְדַבֵּר וְלוֹמַר
 "לְמַה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה" (עֵלִי ה, כב; שְׁמוֹת רַבֵּה ו, א): וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי
 ה'. נְחָמֵן לְשֵׁם שְׂכַר טוֹב לְמַתְהַלְכִים לְפָנַי. וְלֹא לְחַסֵּם שְׁלַחֲתוּךָ כִּי אִם לְקִיּוּם
 דְּצַרֵי שְׁדִצְרָתִי לְאֲבוֹת הַרַחֲשׁוּמִים. וְצִלְשׁוֹן הַזֶּה מְלִיטוֹ שֶׁהוּא כְּרַשׁ צְבָמָה
 מִקּוֹמוֹת, חֲמִי ה', נְחָמֵן לְהַפְרַע כְּשֶׁהוּא חֲמוֹר חָלֵל טוֹגָשׁ, כְּגוֹן "וְחִלְלַת אֵת שֵׁם
 חֲלֵהֶיךָ חֲמִי ה'" (וַיִּקְרָא יב, יב), וְכִשֶׁהוּא חֲמוֹר חָלֵל קִיּוּם מְלוֹת כְּגוֹן "וְאִשְׁמַרְתָּם
 מְלוֹתַי וְעִשִׂיתָם חֲסֵם חֲמִי ה'" (שם כב, לא), נְחָמֵן לִישׁוֹן שְׂכַר וְסוֹרַח כְּהִיט חֲחִיר
 פְּרַשְׁתָּא ט, א): (ג) וַאֲרָא אֵל הָאֲבוֹת בְּאֵל שְׁדֵי. הַבְּתָרִים הַבְּטָחוֹת וְצִלְשׁוֹן
 חֲמִירָתִי לָהֶם "אֲנִי אֵל שְׁדֵי": וְשָׁמַי ה' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם. "לֹא הוֹדַעְתִּי"
 חִין כְּפִיב כְּחוֹ, חָלֵל "לֹא נוֹדַעְתִּי", לֹא כְּפִרְתִי לָהֶם צְמַדַת חֲמִירָתִי שְׁלִי שְׁעִלִּיה
 נְקִרָא שְׁמִי ה', נְחָמֵן לְאִמַת דְּצַרֵי, שֶׁהִרִי הַבְּטָחוּסִים וְלֹא קִימַתִּי: (ד) וְגַם
 הַקְּמַתִּי אֵת בְּרִיתִי וְגו'. וְגַם כְּפִשְׁרָחִיתִי לָהֶם צָהֵל שְׁדֵי הִזְכַּרְתִּי וְהִעֲמַדְתִּי

PARASHAS VA'EIRA

2. God spoke. — וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים.

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים. בְּכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר דִּיבוֹר חִידוּשׁ מִקְרָא שָׁם, וְהִתְבַּיֵּט
 "וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים" (ירושלמי מכות ב. ו):

The Torah uses various words to refer to "speaking," usually a form of the words אמר or דבר. The word דבר is used for strong or harsh speech, especially when Hashem was giving Moshe a new mitzvah or halachah that he and the Jewish people needed to know well.

Here, however, Hashem used harsh speech for a different reason.

At the end of Parashas Shemos,¹ Moshe complained to Hashem for sending him to Pharaoh, because Pharaoh then made the Jews work harder. Hashem responded to Moshe harshly for his complaint (*Yerushalmi Makkos* 2:6).

4. — וְגַם הִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֵת אֶרֶץ כְּנָעַן. — Moreover, I established My covenant with them to give them the land of Canaan.

§ Promised to Them

וְגַם הִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּם. מְנַיִן לְתַחֲנוּיַת הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה? שֶׁנֶּאֱמַר
 "וְגַם הִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֵת אֶרֶץ כְּנָעַן" לָכֶם לֹא נֶאֱמַר,
 אֶלָּא לָהֶם, מִכַּאֲן לְתַחֲנוּיַת הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה (סנהדרין ז:):

Hashem tells Moshe that He established [a] covenant with [the Avos, Avraham, Yitzchak, and Yaakov] to give "them (להם)" the land of Canaan. Hashem didn't say that His covenant was to give the Land to "you" — to Moshe and the other descendants of the Avos. His promise was to give it to "them," to the Avos themselves.

This is proof from the Torah itself that there will be re- vivification of the dead. Hashem will keep His promise: the

1. Above, 5:22-23.

PARASHAS VA'EIRA

God reassures Moshe ²God spoke to Moshe and said to him, "I am HASHEM. ³I appeared to Avraham, to Yitzchak, and to Yaakov as El Shaddai, but with My Name HASHEM I did not make Myself known to them. ⁴Moreover, I established My covenant with them to give them the land of Canaan, the land of their sojourning, in which they sojourned. ⁵Moreover, I have heard the groan of the Children of Israel whom Egypt enslaves and I have remembered My covenant. ⁶Therefore, say to the Children of Israel: 'I am HASHEM, and I shall take you out from under the burdens of Egypt; I shall rescue you from their service; I shall redeem you with an outstretched arm and with great judgments. ⁷I shall take you to Me for a people and I shall be a God to you; and you shall know that I am HASHEM your God, Who takes you out from under the burdens of Egypt.

The four expressions of redemption

Avos will be brought back to life and He will give them the Land (*Sanhedrin* 90b).

6. והוצאתי אתכם — And I shall take you out from under the burdens of Egypt.

☞ The Day the Hard Labor Ended

והוצאתי אתכם. בראש השנה בטלה עבודה ומאבותינו במצרים. כתיב הקא "והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים", וכתיב התם (תהילים פא. ו) "הסירותי מסבל שכמו" (ראש השנה יא.א):

The Jews' hard labor in Egypt ended on Rosh Hashanah.

A series of *pesukim* in *Tehillim*² indicate that Yosef was freed from prison³ on Rosh Hashanah. A *pasuk* there says, *From [beneath] the burden (מסבל) I removed his shoulder.* In our *pasuk*, Hashem uses a form of the same word, promising to take the Jews out *from under the burdens (סבלת) of Egypt.*

This tells us that both these events took place on Rosh Hashanah (*Rosh Hashanah* 11b).

☞ Four Terms, Four Cups

והוצאתי אתכם. מניין לארבעה בוסות? ... כנגד ארבע גאולות, "לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם וגו' ולקחתי אתכם לי לעם וגו' " והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי (ירושלמי פסחים י. א):

We are required to drink four cups of wine at the Pesach Seder.

One reason for this is that in our *pasuk* and the next one four words are used to describe the stages of Hashem's redeeming the Jewish nation from Egypt: *I shall take out (והוצאתי), I shall rescue (והצלתי), I shall redeem (וגאלתי), and I shall take (ולקחתי) (Yerushalmi Pesachim 10:1).*

7. ולקחתי אתכם לי לעם — I shall take you to Me for a people.

☞ Only a Few

When the plague of darkness afflicted the Egyptians,⁴ those Jews not deserving redemption — the vast majority of the nation — died.

Later, when the Jews were in the Wilderness, they sent

twelve Spies ahead to scout out Eretz Yisrael. When the Spies returned, ten of them gave an evil report, and the nation rebelled against Hashem, demanding that they return to Egypt. As a result, the Jews wandered in the Wilderness for forty years and, over the course of those years, all those who had been adult males at the time of the rebellion died. Yehoshua and Calev, the only Spies who gave a good report about the Land, were the only two who survived.

ולקחתי אתכם לי לעם. נאמר "ולקחתי אתכם לי לעם", ונאמר "והבאתי אתכם", מקיש יציאתן ממצרים לביאתן לארץ. מה ביאתן לארץ שנים מששים ריבוא, אף יציאתן ממצרים שנים מששים ריבוא (סנהדרין קיא.א):

Our *pasuk* speaks of Hashem "taking" the Jews as His nation, and the next *pasuk* discusses His bringing them to Eretz Yisrael.

The Torah mentions these two together to compare them: Just as when the Jews entered Eretz Yisrael only two of the 600,000 who had been in the Wilderness survived, when the Jews left Egypt, only two of every 600,000 left (*Sanhedrin* 111a).

Who takes you out from under the burdens of Egypt.

☞ Took or Will Take?

המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים. תנו רבנן: מה הוא אומר? המוציא לחם מן הארץ, רבי נחמיה אומר: מוציא לחם מן הארץ ... פי פליגי — בהמוציא; רבנן סברי: המוציא, דאפיק משמע... ורבי נחמיה סבר: המוציא דמפיק משמע, שנאמר "המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים". ורבנן? ההוא, הכי קאמר להו קודשא בריה הוא לישראל. כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מלתא כי היכי דידעיתו דאנא הוא דאפיקת יתכון ממצרים, דכתיב "וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא" (ברכות לז.א):

There is a disagreement over the proper wording of the blessing over bread; is it *Hamotzi (המוציא) lechem min haaretz*, or *Motzi (מוציא) lechem min haaretz*?

The opinion that we say "*Motzi*" argues that in our *pasuk*, Hashem said to Moshe before the Jews left Egypt, *and you shall know that I am Hashem your God, Who takes you*

2. 81:4-7. 3. See *Bereishis* 39:20, 41:14. 4. Below, 10:21 ff.

ח וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יְדֵי לְתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם מִוְרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה: ט וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֶּן אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה מְקַצֵּר רִיחַ וּמַעֲבֹדָה קָשָׁה: פ ❖

י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: יא בֹא דַבֵּר אֶל-פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְיִשְׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ: יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לְפָנָי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-שָׁמְעוּ אֵלָי וְאִיךָ יִשְׁמַעֲנִי פְרַעֲה וְאֲנִי עֹרֵל שְׁפָתַיִם: פ

יג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיִּצְוֶם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל-פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ❖ ס שְׁנֵי יָד אֵלֶּה רֵאשִׁי בֵּית-אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֵרֶן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:

ח ואעיל יתכון לארעא די קימית במימרי למתן ומה לאברהם ליצחק וליעקב ואתן ומה לבן ורמא אנא יי: ט ומליל משה בן לבני ישראל ולא קבילו מן משה ממעיק רוחא ומפלחנא דהנה קשיא עליהון: י ומליל יי עם משה למימר: יא עול מליל עם פרעה מלכא דמצרים וישלח ית בני ישראל מארעה: יב ומליל משה קדם יי למימר הא בני ישראל לא קבילו מני ואכדין יקבל מני פרעה ואנא יקיר ממלל: יג ומליל יי עם משה ועם אהרן ופקדוון לות בני ישראל ולות פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל מארעא דמצרים: יד אליו רישי בית אבותהון בני ראובן בוכרא דישראל חנוך ופלוא חצרן וכרמי אליו ורעית ראובן:

כ"ט

וּכְפֹשֵׁט יִפְוֶן קַלְעֵ" (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה גילגולים, ואף דברי תורה מתחלקים לכמה טעמים (סנהדרין לד:). (יב) ואיך ישמעני פרעה. זה אחד משגרה קל וחומר שצפורה (וצראית רבה זב, ז): ערל שפתים. חטום שפתיים. וכן כל לשון "ערלה" חני חומר שהוא חטום, "ערלה חונם" וירמיה ו, י) חטומה משמוע. "ערלי לב" (סס ט, כה) חטומים מהבין. "שפה גס חפה והערל" (חזקוני ב, טז) והחטם משכרות פוס הקללה ו"א: הפרעלה. ונערת צַר, שהגיד חטום ומכוסה צה. "וערלפס ערלתו" ויורה יט, כג), עשו לו חטום וכיסוי, חיסור שיצדיל צפני חכילתו. "עלש שנים יהיה לכס ערלים" (סס), חטום ומכוסה ומודל מלאכלו: (יג) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי חומר משה "ואני ערל שפתיים" ירצה לו הקב"ה חת חרן להיות לו לפה ולמליו: ויצום אל בני ישראל. לוס עליהם להנהיגם צנח ולסכול חוקם (שמות רבה ז, א): ואל פרעה מלך מצרים. לוס עליו לחלוק לו כבוד צדבריהם, זהו מדרשו (סס): תחומא צו. ופשוטו, לוס על דבר ישראל ועל גליחותו אל פרעה. ודבר הווי מהו, מפורש צפרשה שניה לאחר סדר היחס ולהן פסוק כט), חלל מתוך שהזכיר משה וחרן, הפסיק הענין צ' חלה רחשי בית אבותם", ללמדנו היחך נולדו משה וחרן וצמי נתיסו: (יד) אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזכיר לוחם שצטו על לוי עד משה וחרן שצביל משה וחרן, החחיל לוחם דרך פולדוקם מראובן. ובפסיקתא גדולה רחשי, לפי שקנטרם יעקב צביו לשלשה שצטים הללו שצעת מוחו, חזר הפסוק ויחסם פלון לצדס, לומר שהצבים הם (פסיקתא רבתי פסיקא ז):

(ח) נשאתי את ידי. הרמוזתה, להשצט צכסחי: (ט) ולא שמעו אל משה. לא קבלו פנחומין: מקצור רוח. כל מי שהוא מילר, רוחו וגשימתו קצרה וחינו יכול להחריד פנחומיו. קרוב לענין זה שמעתי צפרשה זו מרבי צרוך צרפי חליעזר, והציא לי רחיה ממקרח זה "צפטס החאת חודיעס חת ידי וחת צבורתי וידעו פי שמי ה' " (ירמיה טו, כח), למדנו פשהקב"ה מחמון חת דצרוי חפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן החמנה לטובה: ורבותינו דרשוהו לענין על מעלה, חומר משה "למה הרעתה" (נעיל ה, כצ), חמר לו הקב"ה: חצל על דצדיון ולא משפחיון, יש לי להתאונן על מיתת החבות, הרצה פעמים נגליתי עליהם צ"חל שדי" ולא חמרו לי מה שמד, וחסה חמרת" מה שמו מה חמר חליהם" (נעיל ג, יג; שמות רבה ז, ד; סנהדרין יחא: וגם הקמותי וגו'. וכשצק חצרה לקצור חת חרה, לא מלח קצר עד שקה צדמים מרובים, וכן צילחק ערערו עליו על הצחרות חחר חפר, וכן ציעקב "ויקן חת חלקת השדה" (וצראית לג, יט) לנטות חלה, ולא חרהרו חחר מדותי, וחסה חמרת למה הרעתה (שמות רבה סס; סנהדרין סס). וחין המדרש מתישב חחר המקרח מפני פמה דצרים: חחת, שלא נחמר "וגמי ה' לא חלה לי". וחס חחמר לא חודיעס שפך שמו, חרי חחלה פננגלה לחצרה צין השצרים נחמר "חני ה' חחר חולחתיך מחור פצדים" (וצראית טו, ז). ועוד, היחך הסמיכה מנשכת צדצרים שהוא חומך לכחון "וגם חני שמעתי וגו'", "לכן חומר לבני ישראל". לכך חני חומר, יתישב המקרח על פשוטו דצב צבור על חפניו, והדקשה תדרש, שנחמר "הלוה חה דצרי פחש נחס ה'

out (hamotzi, המוציא). This proves that the word hamotzi is speaking about the future, not the past, and it therefore cannot be used for the blessing.

The other opinion explains our pasuk as follows: Hashem is telling Moshe, "After you leave Egypt, I will do such miraculous things that you will know that I am Hashem Who had taken you out (hamotzi, המוציא)." So Hamotzi is in the past tense, and is the proper wording for the blessing (Berachos 38a).

8. *And I shall give it to you as an inheritance.* — ונתתי אתה לכם מורשה.

❖ A Gift and an Inheritance

ונתתי אתה לכם מורשה. רבי יוחנן מתיב, "והבאתי אתכם אל ארץ אבותיכם... ונתתי אתה לכם מורשה" וגו', אם מתנה למה ירושה, ואם ירושה למה מתנה? אלא מאחר שנתנה להן לשום מתנה, חזר ונתנה להן לשום ירושה (ירושלמי בבא בתרא ח, ב):

⁸ I shall bring you to the land about which I raised My hand to give it to Avraham, Yitzchak, and Yaakov; and I shall give it to you as an inheritance — I am HASHEM.' ”

⁹ So Moshe spoke accordingly to the Children of Israel; but they did not heed Moshe, because of shortness of breath and hard work.

¹⁰ HASHEM spoke to Moshe, saying, ¹¹ “Come speak to Pharaoh, king of Egypt, that he send the Children of Israel from his land.”

Moshe demurs ¹² Moshe spoke before HASHEM, saying, “Behold, the Children of Israel have not listened to me, so how will Pharaoh listen to me? And I have sealed lips!”

The mission and its bearers ¹³ HASHEM spoke to Moshe and Aharon and commanded them regarding the Children of Israel and regarding Pharaoh, king of Egypt, to take the Children of Israel out of the land of Egypt.

¹⁴ These were the heads of their fathers' houses: The sons of Reuven the firstborn of Israel: Chanoch and Pallu, Chetzron and Carmi; these were the families of Reuven.

Our *pasuk* says that Hashem will “give” Eretz Yisrael to the people — meaning that it is a gift — and then says that it will be “an inheritance.” Was the Land a “gift” to the Jews or their “inheritance”?

After Eretz Yisrael was conquered, it was divided among the tribes. Within each tribe, the land was divided among its families. There is a disagreement about how the division among families was determined. According to several of the opinions, it was divided based a formula involving both those who entered Eretz Yisrael and those who had left Egypt.

Therefore, to the extent that it was divided among the people themselves, it was a “gift”; the division of the land was then determined based on those who had left Egypt, and thus the people received either all or some of their land as an “inheritance” as well (*Yerushalmi Bava Basra* 8:2).⁵

☞ First Its Yours

וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם מוֹרָשָׁה. מֵאֵי מִשְׁמַע דְּהָאֵי “לְשִׁמּוֹת מִשׁוֹת אֲבֹתֵיכֶם” (במדבר כו, נה) בְּיִזְעָאֵי מִצְרַיִם כְּתִיב? דְּלִמָּא לְשִׁבְטִים קָאָמַר לָהּ, דְּכְתִיב “וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם מוֹרָשָׁה אֲנִי ה'”, יְרוּשָׁה הִיא לְכֶם מֵאֲבוֹתֵיכֶם, וְלִיזְעָאֵי מִצְרַיִם קָאָמַר לָהּ (בבא בתרא קיז:):

A *pasuk*⁶ tells us that when the land of Eretz Yisrael would be divided among the people, according to the “names of the tribes” of their fathers shall they inherit. A simple reading of that phrase would seem to say that the land was divided among the twelve sons of Yaakov.

However, in our *pasuk* — which was stated to those who left Egypt — Hashem said, and I shall give it “to you” as an inheritance. Those who left Egypt received it from their forefathers as an inheritance; the *pasuk* in *Bamidbar* tells us that the later division was based on this inheritance. The actual division of the land was based on those who left Egypt (*Bava Basra* 117b).

☞ To Have or to Pass Along?

וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם מוֹרָשָׁה. מִסְתַּפְקָא לִיָּה דְכְתִיב “וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם מוֹרָשָׁה אֲנִי ה'”, יְרוּשָׁה הִיא לְכֶם מֵאֲבוֹתֵיכֶם אוֹ דְלִמָּא שְׁמוֹרִישִׁין וְאִינִן יוֹרְשִׁין? (שם קיט:):

The word *morashah*, מוֹרָשָׁה, can mean “an inheritance” that a person receives, but it usually refers to “a bequest” that a person passes along to others.

In this case, both were true. The land was “inherited by” those who left Egypt; each family’s territory was divided based on the people who left Egypt, as if they had inherited it themselves.⁷ On the other hand, the Land was “bequeathed by them” to their children, because those who left Egypt all died in the Wilderness⁸ (*Bava Basra* 119b).

13. וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל — And commanded them regarding the Children of Israel.

☞ An Appropriate Commandment

A Jewish “slave” is actually a servant purchased for a period of six years. If he does not want to go free at the end of his six-year term, he may, under certain circumstances, remain a slave.⁹ He then serves until the *Yovel* (Jubilee) year or until his master dies.

וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. עַל מָה צִוִּינָם? עַל פְּרִשְׁת שִׁילוּחַ עֲבָדִים (ירושלמי ראש השנה ג, ה):

In our *pasuk* Hashem commands Moshe and Aharon “regarding the Children of Israel” and regarding Pharaoh, to take the Children of Israel out of the land of Egypt. We understand that they were to tell Pharaoh about taking the Jews out of Egypt, but what were they supposed to tell the Jews?

They were telling the Jews about the obligation they would later have to free their Jewish slaves (*Yerushalmi Rosh Hashanah* 3:5).¹⁰

5. See Schottenstein Edition, *Yerushalmi Bava Basra* 35b note 26. 6. *Bamidbar* 26:55. See *Rashi* there. 7. For example, Tzelofchad, who left Egypt, had no sons. His territory was divided among his daughters, who entered Eretz Yisrael. 8. *Bamidbar* 26:64-65. 9. Even under those circumstances, he must first undergo *retziah*, where the master places the servant’s right ear against a door and bores a hole through the ear. See below, 21:6. 10. See Schottenstein Edition, 24b note 36.

טו ובני שמעון ימואל וימין ואהר ויכין וצחר ושאל בן־
הכנענית אלה משפחת שמעון: טו ואלה שמות בני־לוי
לתלדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי שבע ושלישים
ומאת שנה: יז בני גרשון לבני ושמעי למשפחתם: יח ובני
קהת עמרם ויצהר וחרון ועזיאל ושני חיי קהת שלש
ושלשים ומאת שנה: יט ובני מררי מחלי ומושי אלה
משפחת הלוי לתלדתם: כ ויקח עמרם את־יוכבד ודתו לו
לאשה ותלד לו את־אהרן ואת־משה ושני חיי עמרם שבע
ושלשים ומאת שנה: כא ובני יצהר קרח ונפג וזכרי: כב ובני
עזיאל מישאל ואלצפן וסתרי: כג ויקח אהרן את־אלישבע
בת־עמינדב אחות נחשון לו לאשה ותלד לו את־נדב ואת־
אביהוא את־אלעזר ואת־איתמר: כד ובני קרח אסיר ואלקנה
ואביאסף אלה משפחת הקרחי: כה ואלעזר בן־אהרן לקח־
לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את־פינחס אלה

טו ובני שמעון ימואל וימין ואהר
ויכין וצחר ושאל בר כנעניתא אליו
ורעינת שמעון: טו ואליון שמחת בני
לוי לתולדתהון גרשון וקהת ומררי
ושני חיי לוי מאה ותלתין ושבע שנין:
יז בני גרשון לבני ושמעי לזרעינתהון:
יח ובני קהת עמרם ויצהר וחרון
ועזיאל ושני חיי קהת מאה ותלתין
ותלת שנין: יט ובני מררי מחלי ומושי
אליון ורעינת לוי לתולדתהון: כ ונסיב
עמרם תת יוכבד אחת אבוהי לה
לאנתו וילידת לה ית אהרן וית משה
ושני חיי עמרם מאה ותלתין ושבע
שנין: כא ובני יצהר קרח ונפג וזכרי:
כב ובני עזיאל מישאל ואלצפן וסתרי:
כג ונסיב אהרן תת אלישבע בת עמינדב
אחיתה דנחשון לה לאנתו וילידת לה
ית נדב וית אביהוא ית אלעזר וית
איתמר: כד ובני קרח אסיר ואלקנה
ואביאסף אליון ורעינת קרח: כה ואלעזר
בר אהרן נסיב לה מבנת פוטיאל לה
לאנתו וילידת לה ית פינחס אליון

כ"ט

שהרי קהת מירדי מלריס היה, חסוב כל שטויו ושטות עמרם ועמונים של
משה, לא תמלחם חרפט מחות שנה, והרפה שנים נכללים לבנים בשני
החצות: (ב) יוכבד ודתו. חסות אביו (אונקלוס), צת לוי אחות קהת:
(כג) אחות נחשון. מפלן למדנו, הנושא אשה לריד לבדוק חסות (שמות
רבה טז ט; כד בחרת ק:). (כה) מבנות פוטיאל. מורע: יתרו שפטם עגלים
לעבודת אלילים, ומורע יוסף שפטם זילרו (שמות רבה טז; כד בחרת קט):

(טז) ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שטויו של לוי, להודיע פמה ימי
השטבוד, שכל זמן שחזק מן השטטים קיים לא היה שטבוד, שפחמך "וימת
יוסף וכל חסיו" ונעיל א, ו, וחסר כך "ויקם מלך חדש" (טז ט), ולוי החריד
ימים על פולס (סדר עולם רבה ג: יח) ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם
וגו'. מחשבו זה חנו למדים על "מושב בני ישראל חרפט מחות שנה" שחמך
הכחוב (והלן יב, מ), שלא בחרן מלריס לבדה היו, אלה מיום שולד יתק.

20. Amram took his aunt Yocheved as a wife — ויקח עמרם את יוכבד דתו לו לאשה

How Related?

ויקח עמרם את יוכבד דתו. "על בן יעוב איש את אביו ואת אמו"
(בראשית ב, כד), רבי אליעזר אומר: אביו - אחות אביו, אמו - אחות
אמו... תא שמע: "ויקח עמרם את יוכבד דתו", מאי לאו דודתו מן
האם? לא, דודתו מן האב (סנהדרין נח:):

Hashem commanded Adam,¹¹ Therefore shall a man
leave "his father and his mother" and cling to his wife. That
pasuk teaches us about the relationships forbidden under
Noahide law.

According to R' Eliezer, "his father" prohibits a man from
having relations with his father's sister, while "his mother"
prohibits relations with his mother's sister.

Even though the Jews had not yet received the Torah, Amram
was bound by Noahide law. According to R' Eliezer, how
was Amram allowed to marry his father's sister, Yocheved?

R' Eliezer explains that Amram's father (Kehas) and
Yocheved were both the children of Levi, but had different
mothers.

Since Noahide relationships are determined by the
mother, Yocheved was not considered the "sister" of Kehas
by Noahide law, and Amram was allowed to marry her
(Sanhedrin 58a-b),

Not Any Relative

ויקח עמרם את יוכבד דתו. אחות אמו ויציא, אחות אביו קיים. דברי
רבי מאיר. רבי יודה אומר: אחות אמו מאמה יוציא, אחות אמו מאביו
קיים. אמר רבי חנין: פשט הוא לן על דברי רבי מאיר "על בן יעוב איש
את אביו ואת אמו" (בראשית ב, כד). בסמוך לו מאביו בסמוך לו מאמו. רבי
ביבי בעא: מעתה אחות אביו אסורה, שהיא סמוכה לאביו, אחות אמו
תהא אסורה מפני שהיא סמוכה לאמו. התיב רבי שמעון בריה דרבי אייבו,
והקתיב: "ויקח עמרם את יוכבד דתו לו לאשה" (ירושלמי יבמות יא, ב):

R' Meir prohibits a Noahide from having relations with
his sister, whether they share the same father or the same
mother. R' Chanin suggested that the basis for this opinion

11. Bereishis 2:24.

¹⁵ The sons of Shimon: Yemuel, Yamin, Ohad, Yachin, and Tzochar; and Shaul the son of a Canaanite woman; these were the families of Shimon. ¹⁶ These are the names of the sons of Levi in order of their birth: Gershon, Kehas, and Merari; the years of Levi's life were one hundred and thirty-seven years. ¹⁷ The sons of Gershon: Livni and Shimmei, according to their families. ¹⁸ The sons of Kehas: Amram, Yitzhar, Chevron, and Uzziel; the years of Kehas's life were one hundred and thirty-three years. ¹⁹ The sons of Merari: Machli and Mushi; these were the Levite families, in order of their birth. ²⁰ Amram took his aunt Yocheved as a wife, and she bore him Aharon and Moshe; the years of Amram's life were one hundred and thirty-seven years. ²¹ The sons of Yitzhar: Korach, Nepheg, and Zichri. ²² The sons of Uzziel: Mishael, Eltzaphan, and Sisri. ²³ Aharon took Elisheva daughter of Aminadav, sister of Nachshon, as a wife; and she bore him Nadav and Avihu, Elazar and Issamar. ²⁴ The sons of Korach: Assir, Elkanah, and Aviasaf; these were the Korachite families. ²⁵ Elazar son of Aharon took for himself from the daughters of Putiel as a wife, and she bore to him Pinchas; these were

is the command to Adam,¹² Therefore shall a man leave "his father and his mother."

The Sages understood R' Chanin to be saying that R' Meir forbids a Noahide from marrying any immediate relative of his father or his mother. They therefore challenged him from our *pasuk*, where we see that Amram married his aunt Yocheved, who was his father's sister.

R' Chanin then clarified that he meant only that the *pasuk* in *Bereishis* forbids a person from having relationships with his *own* close relative — his sister — whether they share the same father or the same mother; similar relatives of his parents are permitted¹³ (*Yerushalmi Yevamos* 11:2).

ושני חיי עמרם שבע ושלושים ומאת שנה — *The years of Amram's life were one hundred and thirty-seven years.*

Just a Number

שבע ושלושים ומאת שנה. "שבע ועשרים ומאה מדינה" (אסתר א, א). אמר רב חסדא: בתחילה מלך על שבע, ולבסוף מלך על עשרים, ולבסוף מלך על מאה. אלא מעתה "ושני חיי עמרם שבע ושלושים ומאת שנה" מאי דרשת ביה? שאני הכא דקרא יתירא הוא, מכדי כתיב (שם) "מהדו ועד כוש", "שבע ועשרים ומאה מדינה" למה לוי - שמע מינה לךרשה (מגילה יא, א):

The *pasuk* tells us¹⁴ that Achashverosh, the king in the Purim story, ruled over *seven and twenty and one hundred provinces*. This means to tell us that first he ruled over seven provinces, then over twenty more, and finally over an additional one hundred.

Now, if any *pasuk* that gives such a count has some additional meaning, what insights do we learn from our *pasuk*, when it says that *the years of Amram's life were one hundred and thirty-seven years*? And if there are no lessons in our *pasuk*, it would prove that no such *pasuk* can be explained as having an additional lesson!

There is a difference between our *pasuk* and the *pasuk* in *Esther*. Since that same *pasuk* already told us that

Achashverosh ruled from Hodu to Cush, it had no reason to tell us how many provinces there were. Since it did tell us, it must be teaching us another lesson. In our *pasuk*, however, there is no indication that each group of years contains a hidden message (*Megillah* 11a).

וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת אֵלִישֶׁבַע בַּת עֲמִינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן לוֹ לְאִשָּׁה. — Aharon took Elisheva daughter of Aminadav sister of Nachshon, as a wife.

Check Them Out

אַחֹת נַחֲשׁוֹן. אָמַר רַבָּא: הַגּוֹשָׁא אִשָּׁה צְרִירָה שְׂיִבְדוּק בְּאַחֵיהּ, שְׂנֵאמַר "וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת אֵלִישֶׁבַע בַּת עֲמִינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן", מִמִּשְׁמַע שְׂנֵאמַר "בַּת עֲמִינָדָב", אֵינִי יוֹדֵעַ שְׂאַחֹת נַחֲשׁוֹן הִיא? מַה תְּלַמּוּד לֹוֹמַר אַחֹת נַחֲשׁוֹן? מִכָּאן שֶׁהַגּוֹשָׁא אִשָּׁה צְרִירָה שְׂיִבְדוּק בְּאַחֵיהּ... רַוב בְּנֵי דוֹמִין לְאַחֵי הָאָם (בבא בתרא קי):

Our *pasuk* tells us that Elisheva was the daughter of Aminadav, so she was obviously the sister of Nachshon. The apparently extra words, *the sister of Nachshon*, tell us that this fact influenced Aharon's decision to marry her.

The Torah is teaching us that a man who is considering marrying a woman should look into her brothers, because a woman's children frequently turn out to be similar to her brothers (*Bava Basra* 110a).

וְאֵלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לוֹ לְאִשָּׁה. — Elazar son of Aharon took for himself from the daughters of Putiel as a wife.

True Identity

וְאֵלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לוֹ לְאִשָּׁה. מאי לאו דאתי מיתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה? לא דאתי מיוסף שפוטפט ביצרו... אלא אי אבוי דאמיה [של פינחס בן אלעזר] מיוסף אמה דאמיה מיתרו, אי אבוי דאמיה מיתרו אמה דאמיה מיוסף. דיקא נמי, דכתיב "מבנות פוטיאל", תרתי שמע מינה. (שבת קט, סוטה מג):

Who is the Putiel referred to in our *pasuk*?

12. Ibid. 13. R' Chanin disagrees with R' Eliezer cited in the previous discussion. 14. *Esther* 1:1.

רֹאשֵׁי אַבֹּת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם: כו **הוּא אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צַבְאֹתָם:** כז **הֵם הַמְדַבְּרִים אֶל־פְּרַעֲה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:** כח **וַיְהִי בַיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:** כט **שְׁלִישִׁי בַט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבַּר אֶל־פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אָנִי דֹבֵר אֵלָיְךָ:** ל **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לַפְּנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שִׁפְתַיִם וְאִיךָ יִשְׁמַע אֵלַי פְּרַעֲה:** מ **[ז] א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נָתַתִּיךָ אֱלֹהִים לְפְרַעֲה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאָךָ:** נ **אֵתָּה תְדַבֵּר אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְדַבֵּר אֶל־פְּרַעֲה וְשַׁלַּח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:** ס **וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לֵב פְּרַעֲה וְהִרְבִּיתִי אֶת־אֲתַתִּי וְאֶת־מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:** סא **וְלֹא־יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פְּרַעֲה וְנָתַתִּי אֶת־יָדַי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁפְטִים גְּדֹלִים:** סב **וַיַּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִטְתִּי אֶת־יָדַי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:** סג **וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם בְּכֵן עָשׂוּ:** סד **וּמֹשֶׁה בֶן־שִׁמְשׁוֹן שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן־שָׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדַבְּרָם אֶל־פְּרַעֲה:** סה

רביעי ח **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אֶהְרֹן לֵאמֹר:** ט **כִּי יְדַבֵּר אֲלֵכֶם פְּרַעֲה לֵאמֹר תָּנוּ לָכֶם מוֹפֵת וְאֶמְרַת אֶל־אֶהְרֹן קַח אֶת־מַטְּךָ וְהַשְׁלַךְ לַפְּנֵי־פְרַעֲה וְהִי לְתַנּוּן:** טא

כ"ט

לפְּרַעֲה. שופט ורוקח, לרדודו זמפוט ויסורין: יהיה נביאך. פְּרַעֲהוּמו, "הי מתורגמנד". וכן כל לשון נבואה, חֹדֶם המכריז ומשמיע לטעם דברי תוכחות, והוא מגזרת "ניב שְׁפִטִים" וישעיה נז, טו, "ניב חֲכָמָה" ומשלי י, לא, "וכל מהתנבות" (שמואל א, יג) דְּשִׁמְוֵאל וְנִא: דְּשִׁמְוֵאל וְנִבְלֵט? קוראין לו פרידו"ר: (ב) אֵתָּה תְדַבֵּר. פֶּטַע חֶתַת כֵּן פְּלִימוֹת וְשִׁלְיוֹת כִּפִּי עֲשִׂמְטוּ מִפִּי, וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יִמְלִיכֶנּוּ וְיִטְעִימֶנּוּ בְּחֻזֵּי פְרַעֲה: (ג) וְאֲנִי אֶקְשֶׁה. מִחֲרַךְ הַהֲרָשִׁיט וְהַתִּירִים כְּנֶגְדִי, וְגַלְוֵי לִפְנֵי שְׁחִין כַּחַת רֹחַ בְּחַיּוֹמוֹת וְכוּכֵדִי פּוּכְצִיסִים לַחַת לֵב שֶׁלֶם לְשׁוֹב, כּוּז לִי שְׁיִתְקַשֶּׁה לְפִי לְמַטְן הַרְבּוֹת צו אֲחֻמוֹתִי, וְסִפְרֵי חֶסֶד אֵת גְּבוּרָתִי. וְכֵן מְדַבֵּר עַל הַקֶּבֶד, מִבֵּית פּוּרְעֻנוּת עַל הַחַיּוֹמוֹת כְּדִי שְׁיִשְׁמְטוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּירָאוּ, שְׁנִיחֶמֶר "נִפְיֵה ג, רז). וְחָף עַל פִּי כֵן צְחִמַשׁ מְוֹת" אֵת הַרְאֵשׁוֹנוֹת לֹא יִחַמֵּר וַיִּחַזַּק ה' אֵת לֵב פְּרַעֲה לֵאמֹר "וַיִּחַזַּק לֵב פְּרַעֲה" (מִחַיּוֹמָא ג, יבמוֹת סג): (ד) אֵת יָדַי. יד מִשֶׁה, לְכַחוֹת צְהַס: (ט) מוֹפֵת. אֲחֻת, לְהוֹדִיעַ שֶׁיֵּשׁ לֹרֶךְ וְנִא: לְרֹךְ צְמִי שְׁלוֹמֵת חֶתְכֶם: לְתַנּוּן. נְחָשׁ:

(כו) הוא אהרן ומשה. אלו שהוצרכו למטלה שילדה יוכד לעמקם: הוא אהרן ומשה אשר אמר ה'. ש מקומות שפקדים אהרן למשה יש מקומות שפקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין פחד ומכילתא יב, ח; שמות רבה ד, ט; על צבאותם. צְבָאוֹתָם. כֵּן צָבָאִים לְשִׁבְטֵיהֶם. יש "על" שאינו אלא צמקוס אות חתה: "ועל תרצה תחיה" (בראשית כז, ט, כמו וצְבָרָךְ. "שמקדם על הרצב" (וחזקאל ג, כח, כמו צְחָרְצָבִים: (כו) הם המדבירים וגו'. הם שְׁלִיחוֹת, הם שְׁקִימוֹת: הוא משה ואהרן. הם שְׁלִיחוֹת וְצִדְקָה מִתְקַלָּה וְעַד סוֹף מַגִּילָה יא): (כח) וַיְהִי בַיּוֹם דִּבֶּר וְגו'. מְחַזְרֵר לְמַקְרָא עַל חֲרָיו: (כט) וַיְדַבֵּר ה'. הוא הדבור עֲלֵמוֹ הַמְּאֹר לְמַטְלָה, "כֵּן דִּבֶּר אֵל פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם" (פסוק יח), אֵלָּה מְטוֹךְ שֶׁהַפְּסִיק הַעֲנִין כְּדִי לַיְחַסֵּס חֲזֵר וְהַעֲנִין עָלָיו כְּדִי לְהַתְחִיל צו: אֲנִי ה'. כְּדֵלִי אֲנִי לְשִׁלְחָךְ וְלִקְבִים דְּבָרִי שְׁלִיחוֹתִי: (ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לַפְּנֵי ה'. הִיא הַחַמִּירָה, שְׁחֵמֶר לְמַטְלָה "הן כֵּן יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁמַעוּ אֵלַי" (פסוק יב), וְשָׁנָה הַפְּסוּד כֵּחַן פִּיֹן שֶׁהַפְּסִיק הַעֲנִין, וְכֵן הִיא הַשִּׁטָּה, פֶּלֶאֶס הַחַיּוֹמֵר נְחֹזֵר עַל הַרְאֵשׁוֹנוֹת: (א) נָתַתִּיךָ אֱלֹהִים

the leaders of the fathers of the Levites, according to their families. ²⁶ That is Aharon and Moshe to whom HASHEM said: “Take the Children of Israel out of Egypt according to their legions.” ²⁷ They were the ones who spoke to Pharaoh, king of Egypt, to take the Children of Israel out of the land of Egypt; this was the Moshe and Aharon.

Second demurrals ²⁸ It was on the day when HASHEM spoke to Moshe in the land of Egypt. ²⁹ HASHEM spoke to Moshe, saying, “I am HASHEM. Speak to Pharaoh, king of Egypt, everything that I speak to you.” ³⁰ Moshe said before HASHEM, “Behold! I have sealed lips, so how shall Pharaoh heed me?”

7 The redemption begins ¹ HASHEM said to Moshe, “See, I have made you a master over Pharaoh, and Aharon your brother shall be your spokesman. ² You shall speak everything that I shall command you, and Aharon your brother shall speak to Pharaoh, that he should send the Children of Israel from his land. ³ But I shall harden Pharaoh’s heart and I shall multiply My signs and My wonders in the land of Egypt. ⁴ Pharaoh will not heed you, and I shall put My hand upon Egypt; and I shall take out My legions — My people, the Children of Israel — from the land of Egypt, with great judgments. ⁵ And Egypt shall know that I am HASHEM, when I stretch out My hand over Egypt; and I shall take the Children of Israel out from among them.”

⁶ Moshe and Aharon did as HASHEM commanded them; so they did. ⁷ Moshe was eighty years old and Aharon was eighty-three years old when they spoke to Pharaoh.

⁸ HASHEM said to Moshe and Aharon, saying: ⁹ “When Pharaoh speaks to you, saying, ‘Provide a wonder for yourselves,’ you shall say to Aharon, ‘Take your staff and cast it down before Pharaoh — it will become a snake!’ ”

Was it Yisro, who had *fattened* (*pitem*, פִּיטֵם) calves for idols before he discovered Hashem?

Was it Yosef, who struggled (*pitpet*, פִּטְפֵט) with his evil inclination and resisted the efforts of the wife of Potiphar who tried to seduce him?¹⁵

Actually, the wife of Elazar descended from both Yosef and Yisro. We can see this from the wording of our *pasuk*, where it tells us that Elazar married from the “daughters” — in the plural — of *Putiel*. Although she was one woman, she was the daughter of both Putiels (*Shabbos* 109b; *Sotah* 43a).

26. הוא אהרן ומשה — That is Aharon and Moshe.

Unchanged

הוא אהרן ומשה. הן בצדקן מתחילתו ועד סופן (מגילה יא.).

What does our *pasuk* mean when it tells us “that is” Aharon and Moshe?

Aharon and Moshe were always righteous, from beginning to end. Their only sin was *mei merivah*, the waters of contention (*Megillah* 11a).¹⁶

7.

not a Name of Hashem and may be erased.¹⁷

Although we frequently find that *tzevaos* is used to refer to Him, it is always used together with an actual Name, as in *צבאות ה' אלהי צבאות* or *צבאות ה' אלהי צבאות*, *God of hosts* or *Lord of hosts*, because the word *tzevaos* is referring to something under His rule.

In our *pasuk*, it is obviously used to refer to the Jews, and *I shall take out My legions — My people — the Children of Israel* (*Shevuos* 35b).

4. והוצאתי את צבאתי — And I shall take out My legions.

Not a Name

והוצאתי את צבאתי. צבאות כולו נמחק, שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל, שנאמר “והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים” (שבועות לה.):

One may not erase a Name of Hashem. According to one opinion, the word *tzevaos* (צבאות), *legions* or *hosts*, is

15. *Bereishis* 39:7 ff. 16. *Bamidbar* 20:7-14. 17. The halachah does not follow this opinion. See *Shulchan Aruch*, *Yoreh Deah* 276:9.

וַיְבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרַעֲה וַיַּעֲשׂוּ כִן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַח אֶהָרֹן אֶת־מִטְהוּ לִפְנֵי פְרַעֲה וּלְפָנָי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנּוּן: ^{יא} וַיִּקְרָא גַם־פְּרַעֲה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִהְטִיהֶם כֵּן: ^{יב} וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְהוּ וַיְהִיו לְתַנּוּנָם וַיִּבְלַע מִטְה־אֶהָרֹן אֶת־מִטְתָּם: ^{יג} וַיַּחְזֹק לֵב פְּרַעֲה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ^{יד} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּבֹד לֵב פְּרַעֲה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם: ^{טו} לָךְ אֶל־פְּרַעֲה בְּבֹקֶר הַיּוֹם יֵצֵא הַמַּיִמָּה וְנִצְבַּתְּ לַקְּרֹאתוֹ עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר וְהִמַּטְהָ אֲשֶׁר־נִהְפָּךְ לְנַחֵשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ: ^{טז} וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בַמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעְתָּ עִד־כֵּה: ^{יז} כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תִּדְעַ כִּי אֲנִי יְהוָה הַיּוֹם אֲנֹכִי מִכָּה | בַּמַּטְהָ אֲשֶׁר־בְּיַדִּי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם: ^{יח} וְהִדְגָּה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לְשִׁתוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: ^{יט} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אֶהָרֹן קַח מִטָּךְ וְנִטְהֵי־דָךְ עַל־מַיְמֵי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם | עַל־יְאֹרֵיהֶם וְעַל־אֲגַמְיָהֶם וְעַל כָּל־מְקוֹה מַיְמֵיהֶם וַיְהִי־וַדָּם וְהָיָה דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲצִים וּבַאֲבָנִים: ^כ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר | צִוָּה יְהוָה וַיָּרֶם בַּמַּטְהָ

ועל משה ואהרן לנת פרעה ועבדו כן כמא די פקיד יי ורמא אהרן ות חוטרטה קדם פרעה וקדם עבדוהי והיה לתנינא: יא וקרא אף פרעה לחכימיא ולחרשיא ועבדו אף אנון חרשי מצרים בלחשיהון כן: יב ורמו גבר חוטרטה והו לתניניא ובלע חטרא דאהרן ות חטריהון: יג ואמקף לבא דפרעה ולא קביל מנהון כמא די מליל יי: יד ואמר יי למשה אתיקר (גיא יקיר) לבא דפרעה סריב לשלחא עמא: טו אזיל לנת פרעה בצפרא הא נפיק למיא ותתעתד לקדמותה על פיה נהרא וחוטרא די אתהפיה לחויה תסב בידך: טז ותימר לה יי אלהא דיהודאי שלחני לנתך למימר שלח ות עמי ויפלחון קדמי במדברא והא לא קבלתא עד כען: יז כדנן אמר יי בדא תדע ארי אנא יי הא אנא מחי בחטרא די בידי על מיא די בנהרא ויתתפכון לדמא: יח וגווי די בנהרא מותון ויטרי נהרא וילאון מצראי למשתי מיא מן נהרא: יט ואמר יי למשה אמר לאהרן סב חטרה וארים ידך על מיא דמצרים על נהריהון על ארתיהון ועל אגמיהון ועל כל בית פנישות מימיהון ויהון דמא ויהי דמא בכל ארעא דמצרים ובמני אעא ובמני אבנא: כ ועבדו כן משה ואהרן כמא די פקיד יי וארים בחטרא

כ"ט

עובדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם (שמות רבה טז טז: (יח) ונלאו מצרים. לבקש רפואה למי היאור שיהיו ראוין לשתות: (יט) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשגלגל לטובו, לפיכך לא לקה על ידו לא דם ולא בלפדעיס, ולקח על ידי אהרן טס יי תנחומא טז: נהרותם. הם נהרות המושכים, כעין נהרות שלני: יאריהם. הם צריכות, נגרים הטעויות בידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס ממימו התצרכים וטולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבולת מים שאינן טבטין ואינן מושכין ללא עומדן צמקוס אחד, וקורין לו אטעניק: בכל ארץ מצרים. אף צמקמלאות ובחמטלאות שצבתיס: ובעצים ובאבנים. מים שצבלי טן וצבלי אבן (אונקלוס):

(יא) בלהטיהם. "בלחשיהון" (אונקלוס), ואין לו דמיון צמקרא. ויש לדמות לו "להט החרב המתהפכת" (בראשית ג, כד), דומה שהיא מתהפכת על ידי להט: (יב) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונטשה מטה, צלע את פלן (שמות רבה ט, ז; שבת טז: (יד) בבד. פרגומו "יקיר", ולא "אתיקר", מפני שהוא שם דבר, כמו "פי כבד מןהר הדבר" (להגן יח, יח): (טו) הנה יצא המימה. לנקביו, שהיה עושה ענמו חלוא ואומר שאינו לריד לנקביו, ומשפס ויולא לנילוס, ונטשה שם לרכיו (שמות רבה ט; תנחומא יז): (טז) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שפשמע ממני מפת צבורות, שאפתח פה צבכה, כה אמר ה' פתלות הלילה" (להגן יח, יז; פסיקתא זוטרתא): (יז) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים צמזרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומזרים

11. With their incantations. — בלהטיהם.

☞ No Demons Here

בלהטיהם. אלו מעשה כשפים (סנהדרין טו:):

In later *pesukim*,¹⁸ we also find the sorcerers using incantations to imitate the miracles Moshe performed. While here we are told they did so *b'lahateiheim* (בלהטיהם), the other *pesukim* state that they did so *b'laitiheim* (בלטייהם),

18. Below, *pesukim* 22, 8:3, and 8:14.

¹⁰ Moshe came with Aharon to Pharaoh and they did so, as HASHEM had commanded; Aharon cast down his staff before Pharaoh and before his servants, and it became a snake. ¹¹ Pharaoh, too, summoned his wise men and sorcerers, and they, too — the necromancers of Egypt — did so with their incantations. ¹² Each one cast down his staff and they became snakes; and the staff of Aharon swallowed their staffs. ¹³ The heart of Pharaoh was strong and he did not heed them, as HASHEM had spoken.

¹⁴ HASHEM said to Moshe, “Pharaoh’s heart is stubborn, he has refused to send the people. ¹⁵ Go to Pharaoh in the morning — behold! he goes out to the water — and you shall stand opposite him at the River’s bank, and the staff that was turned into a snake you shall take in your hand. ¹⁶ You shall say to him, ‘HASHEM, the God of the Hebrews, has sent me to you, saying: Send out My people that they may serve Me in the Wilderness — but behold, you have not heeded up to now.’ ¹⁷ So says HASHEM, ‘Through this shall you know that I am HASHEM; behold, with the staff that is in my hand I shall strike the waters that are in the River, and they shall change to blood. ¹⁸ The fish-life that is in the water shall die and the River shall become foul. Egypt will grow weary of trying to drink water from the River.’ ”

The first
plague: Blood

¹⁹ HASHEM said to Moshe, “Say to Aharon, ‘Take your staff and stretch out your hand over the waters of Egypt: over their rivers, over their canals, over their reservoirs, and over all their gatherings of water, and they shall become blood; there shall be blood throughout the land of Egypt, even in the wooden and stone vessels.’ ”

²⁰ Moshe and Aharon did so, as HASHEM had commanded. He held the staff aloft

using a word that does not have the letter *hei*.

In our *pasuk*, they performed their sorcery directly, while in the other instances they used demons (*Sanhedrin 67b*).¹⁹

12. וַיִּבְלַע מִטָּה אֶהָרֹן — And the staff of Aharon swallowed their staffs.

וַיִּבְלַע מִטָּה אֶהָרֹן אֶת מִטָּתָם. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר: גַּם בְּתוֹרָה גַּם (שבת 12).

§ Double Take

There was a double miracle here.

Had Aharon’s snake swallowed those of the sorcerers, that would have itself been a miracle that proved Aharon’s superiority. Here the miracle was even greater: It was only after Aharon’s snake turned back into a lifeless stick that it swallowed the staffs of the sorcerers (*Shabbos 97a*).

15. הִנֵּה יֵצֵא הַמַּיִמָּה — Behold! he goes out to the water.

הִנֵּה יֵצֵא הַמַּיִמָּה. פָּרְעֹה שָׁהִיָּהּ בְּיָמֵי מִלְּשָׁה אֲמֹגוּשֵׁי הַיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר “הִנֵּה יֵצֵא הַמַּיִמָּה” (מועד קטן יח).

§ No Simple Visit

Pharaoh would go to the water each morning because he was an *amgushi*.

According to one opinion, this means he was a sorcerer, and he would go to the Nile each morning to perform his magic.

According to another opinion, he was a blasphemer who claimed he was a god. He would go to the Nile and declare,²⁰ “*Mine is my river, and I have made myself.*” Since he claimed to be a god, he could not allow people to see that he had human needs. When he went to the River in the morning, he would go into the water and relieve himself there (*Moed Katan 18a*).

וּנִצְבַּת לְקִרְאָתוֹ עַל שֵׁפֶת הַיָּאָר — And you shall stand opposite him at the River’s bank.

§ Respectfully, or Maybe Not

וּנִצְבַּת לְקִרְאָתוֹ עַל שֵׁפֶת הַיָּאָר. וְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ: מִלָּךְ הוּא וְהַסְבִּיר לֹא פְּנִים, וְרַבִּי יוֹחֵנָן אָמַר: רִשָּׁע הוּא וְהָעִיז פְּנִיָּהּ בּוֹ (ובחים קב).

Moshe had just been told to go to Pharaoh in the morning, when he goes out to the water. What did Hashem mean to add when He instructed him to “*stand opposite*” Pharaoh?

According to one opinion, Hashem was telling Moshe that since Pharaoh is the king, he should prepare himself and stand before him respectfully.

According to another opinion, Hashem told Moshe that since Pharaoh is a wicked man, he should *oppose* him and speak to him boldly, with no respect for his position (*Zevachim 102a*).

19. See Schottenstein Edition, notes 19 and 23. 20. *Yechezkel* 29:3.

ויקח את מיא דת בנהרא די פּרעה ולעיני עבדוהי ואתהפיכו כל מיא די בנהרא לךמא: כא ונוני די בנהרא מיתו וסרי נהרא ולא יכילו מצראי למשתי מיא מן נהרא והנה דמא בכל ארעא דמצרים: כב ועבדו כן חרשי מצרים בלחשיהון ואתקף לבא דפרעה ולא קביל מנהון כמא די מליל י: כג ואתפני פרעה ועל לביתה ולא שוי לבה אף לדא: כד ונחפרו כל מצראי סחרנות נהרא מיא למשתי ארי לא יכילו למשתי ממיא דנהרא: כה ושלימו שבעת יומין בתר דמחא יי ית נהרא: כו ואמר יי למשה עול לנת פרעה ותימר לה כדנן אמר יי שלח ית עמי ויפלוחון קדמי: כז ואם סריב את לשלחא הא אנא מחי ית כל תוחמוך בערדעניא: כח וירבי נהרא ערדעניא ויסקון ויעלון בביתה ובאדרון בית משכבה ועל ערסר ובבית עבדיה ובעמך ובתנוריה ובאצותיה: כט ובה ובעמך ובכל עבדיה ויסקון ערדעניא: א ואמר יי למשה אמר לאהרון ארים ית דך בחטרה על נהריא על ארתיא ועל אגמיא ואסיק ית ערדעניא על ארעא דמצרים:

וַיִּקַּח אֶת-הַמַּיִם אֲשֶׁר בְּיַאֲר לְעֵינֵי פְרַעְה וּלְעֵינֵי עַבְדָּיו וַיַּהֲפֹכּוּ כָל-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בְּיַאֲר לְדָם: כא וְהִדְגָה אֲשֶׁר-בְּיַאֲר מֵתָה וַיִּבְאֵשׁ הַיַּאֲר וּלְאִי-יָכְלוּ מִצְרַיִם לְשֹׂתוֹת מַיִם מִן-הַיַּאֲר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: כב וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּחְזֹק לִב-פְרַעְה וּלְאִי-שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: כג וַיִּפֹּן פְרַעְה וַיָּבֵא אֶל-בֵּיתוֹ וּלְאִשְׁתּוֹ לְבוֹ גַם-לְזֹאת: כד וַיַּחֲפְרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבֹת הַיַּאֲר מַיִם לְשֹׂתוֹת כִּי לֹא יָכְלוּ לְשֹׂתֹת מִמֵּי הַיַּאֲר: כה וַיִּמְלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת־יְהוָה אֶת-הַיַּאֲר: פ

כו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְרַעְה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בַּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: כז וְאִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הַנֶּה אֲנֹכִי נֹגֵף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בַּצִּפְרֹדְעִים: כח וְשָׂרֵץ הַיַּאֲר צִפְרֹדְעִים וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתְךָ וּבַחֲדָר מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל-מִטְתְּךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיךָ: כט וּבְכָה וּבְעַמְּךָ וּבְכָל-עַבְדֶּיךָ יַעֲלוּ הַצִּפְרֹדְעִים: [ח] א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת-יָדְךָ בְּמִטְּךָ עַל-הַנְּהָרֹת עַל-הַיַּאֲרִים וְעַל-הָאֲגָמִים וְהֵעַל אֶת-הַצִּפְרֹדְעִים עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

רע"ז

"מאן" כמו ממאן, מסרבו, אלא כנה האדם על שם המפעל, כמו "שלו" ואיזו טו, יז, יט, "סר ונעף" (מלכסי-א כ, מג): נגף את כל גבולך. משה. וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מפה, וכן "ונגפו אשה הרה" (לחל כח, כז), אינו לשון מיתה, וכן "ויצטרם יתנגפו רגליכם" (ירמיה יג, טז), "פן סגוף צחצחן נגף" (ההלים לא, יז), "ולאצחן נגף" (ישעיה ת, יז): (כח) ועלו. מן היחור: בביתה. ואתר כך צפתי עבדיה. הוא התחיל צעלה תחלה, "ויאמר אל עמו" (לעיל א, ט), וממנו התחילה הפורענות (שמות רבה י, ג; סוטה יא): (כט) ובכה ובעמך. צחוף משהם ככנסין ומקרקרין (שמות רבה שם ו):

(כב) בלטיהם. לתש שאומרין אותו צלט וצחשאי. ורבותינו אמרו: "צלטטיהם" מעשה שדים, "צלהטיהם" מעשה כשפים (שמות רבה שם יא; סנהדרין סא): ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות חתם עושים כן. טבן חתם מכניסין לעפריים, עיר שפולה טבן. חף חתם מביחין מכשפות למזכרים שפולה כשפים (שמות רבה שם רז; מנחות פה): (בג) גם לזאת. למופת המטה שפופך לתפין, ולא לזה של דם: (כד) וימלא מנין שבעת ימים. שלא שז היחור לקדמותו. שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלשה חלקים היה מטיד ומתרה צהם (שמות רבה שם יז; תנחומא יט): (כו) ואם מאן אתה. ואם סרבן חתה.

21. The fish-life that was in the River died.

Something Fishy

A person can make a vow to prohibit something on himself. The exact word a person uses when he makes the vow determines what he includes in the vow.

והדגה אשר ביאר מתה. רבי שמעון בן אלעזר אומר: דג שאני טועם, אסור בגדולים ומותר בקטנים, דגה שאני טועם, אסור בקטנים ומותר בגדולים... אלא "והדגה אשר ביאר מתה", קטנים מתו גדולים לא מתו? אלא דגה משמע גדולים ומשמע קטנים, ובגדרים הלך אחר לשון בני אדם (נדרים נא):

We have a teaching that a person who makes a vow against *dagah* (דגה) may not eat small fish, but may eat large fish.

Now, when our *pasuk* tells us that the *dagah* (דגה) in the Nile died, it means that *all* the fish, large and small, died. Why, then, may the person who prohibits *dagah* upon himself eat large fish?

Technically, the word *dagah* means any size fish, and that is how it is used in the Torah. However, the rule for vows is that we understand a person's words based on how they are commonly used by people at the time and place where the vow is made. When people say *dagah*, they usually mean only small fish (*Nedarim* 51b).

and struck the water that was in the River in the presence of Pharaoh and in the presence of his servants, and all the water that was in the River changed to blood.²¹ The fish-life that was in the River died and the River became foul; Egypt could not drink water from the River, and the blood was throughout the land of Egypt.²² The necromancers of Egypt did the same by means of their incantations; so Pharaoh's heart was strong and he did not heed them, as HASHEM had spoken.²³ Pharaoh turned away and came to his palace. He did not take this to heart either.²⁴ All of the Egyptians dug roundabout the River for water to drink, for they could not drink from the waters of the River.²⁵ Seven days were completed after HASHEM struck the River.

The second
plague: Frogs

²⁶ HASHEM said to Moshe, "Come to Pharaoh and say to him, 'So said HASHEM: Send out My people that they may serve Me.²⁷ But if you refuse to send out, behold, I shall strike your entire boundary with frogs.²⁸ The River shall swarm with frogs, and they shall ascend and come into your palace and your bedroom and your bed, and into the house of your servants and of your people, and into your ovens and into your kneading bowls.²⁹ And into you and your people and all your servants will the frogs ascend.' "

8

¹ HASHEM said to Moshe, "Say to Aharon, 'Stretch out your hand with your staff over the rivers, over the canals, and over the reservoirs, and raise up the frogs over the land of Egypt.' "

22. בְּלִטְיָהֶם — By means of their incantations.

☞ With Some Help

בְּלִטְיָהֶם. אֵלֹהֵי מִצְרַיִם שָׂדִים (סנהדרין טו):

In several places²¹ we find the sorcerers using incantations to imitate the miracles Moshe performed. The first time, we are told they did so *b'lahateiheim* (בְּלִהֲטֵיהֶם), while here and in the other *pesukim* we are told they did so *b'lateiheim* (בְּלִטְיָהֶם).

When the Torah says they performed their magic *b'lateiheim*, it means that they used demons; when they did so *b'lahateiham*, the sorcery was done directly (*Sanhedrin 67b*).²²

28. וּבִתְנוּרֵיךָ וּבִמְשָׁאוֹתֶיךָ — And into your ovens and into your kneading bowls.

☞ The Lesson of the Frogs

וּבִתְנוּרֵיךָ וּבִמְשָׁאוֹתֶיךָ. מִדָּה רָאוּ חֲנֻנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל וְעֲנִיָּה שְׂמִסְרוּ עֲצָמָן עַל קְרוּשֶׁת הַשֶּׁם לְכַבֵּשׁ הָאֵשׁ? נִשְׂאוּ קֶל וְחֹמֶר בְּעֲצָמָן מִצְפָּרְדַּיִם, וְנִמָּה צְפָרְדַּיִם שְׂאִין מְצֻוִּין עַל קְרוּשֶׁת הַשֶּׁם כְּתִיב בְּהוּ "וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתְךָ וְגו' וּבִתְנוּרֵיךָ וּבִמְשָׁאוֹתֶיךָ", אֵימְתֵי מִשְׁאָרוֹת מִצְוִיּוֹת אֲצֵל תְּנוּרָה, הֵי אֹמֵר בְּשַׁעֲרֵי שְׂהַתְנוּרָה חֵם, אֲנִי שְׂמִצְוִיּוֹן עַל קְרוּשֶׁת הַשֶּׁם, עַל אַחַת כְּמֵה וְכְמֵה (פסחים גג):

The wicked king Nevuchadnetzar erected a statue and demanded that Chananyah, Mishael, and Azaryah bow to it or be thrown into a fiery furnace.²³ When they refused to bow, they were thrown in, but miraculously survived.

What made them decide to allow themselves to be killed to sanctify the Name of God rather than bow?²⁴

They learned this from the frogs in Egypt.

Our *pasuk* tells us that the frogs would go *into your ovens and into your kneading bowls*. Why did the Torah single out these two household objects? Because these bowls are next to the ovens while people are baking and the oven is hot. The *pasuk* is telling us that the frogs jumped into the fiery ovens to bring honor to Hashem.

Chananyah, Mishael, and Azaryah reasoned as follows: The frogs are not commanded to sanctify Hashem's Name, yet they jumped into a fiery furnace to do so. We are commanded to sanctify Hashem's Name, so we must certainly allow ourselves to be thrown into the fire (*Pesachim 53b*).

29. וּבָכָה וּבַעֲמַךְ — And into you and your people.

☞ Always First

וּבָכָה וּבַעֲמַךְ. תְּנָא הוּא הִתְחִיל בְּעֲצֵה תְחִילָה, לְפִיכָךְ לָקָה תְחִילָה, הוּא הִתְחִיל בְּעֲצֵה תְחִילָה, דְּכִתִּיב (לעיל א, ט) "וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ" לְפִיכָךְ לָקָה תְחִילָה, כְּדִכְתִּיב "וּבָכָה וּבַעֲמַךְ וּבָכַל עַבְדֶּיךָ" (סוטה יא.):

Moshe here tells Pharaoh that the frogs will come *into you and your people*, saying that they will first attack *you*, Pharaoh, and only then would they go to the rest of the nation.

Pharaoh deserved to be punished before the others because he was the first to suggest harming the Jews (*Sotah 11a*).²⁵

21. Above, *pasuk* 11, and below, 8:3 and 8:14. 22. See Schottenstein Edition, notes 19 and 23. 23. See *Daniel* Ch. 3.

24. Though it would seem that this is a basic Torah obligation, see Schottenstein Edition, note 16. 25. Above, 1:9.

ב וארים אהרן ית ידה על מיא דמצראי וסליקו ערדעניא ונחפו ית ארעא דמצרים: ועבדו כן חרשיא בלחשיהון ואסיקו ית ערדעניא על ארעא דמצרים: וקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר צלו קדם יי ויעדי ערדעניא מני ומעמי ואשלח ית עמא וידבחו קדם יי: ה ואמר משה לפרעה שאל לך גבורא הב לי ומו לאמתי אצלי עלך ועל עבדיך ועל עמך לשיצאה ערדעניא מנה ומבתיך לחוד דבנהרא ישמארן: ויאמר למחר ואמר כפתגמך בדיל דתדע ארי לית פיי אלהנא: ויעדון ערדעניא מנה ומבתיך ומעבדיך ומעמך לחוד דבנהרא ישמארן: ה ונפק משה ואהרן מלות פרעה וצלי משה קדם יי על עסק ערדעניא די שוי לפרעה: ט ועבד יי כפתגמא דמשה ומיתו עורדעניא מן בתיא מן דרתא ומן חקלתא: וכןשו יתהון דגורין דגורין וסריאו על ארעא: יא וחזא פרעה ארי הות ורחמא ונקר ית לבה ולא קביל מנהון כמא די מליל יי: יב ואמר יי למשה אמר לאהרן ארים ית חטרה ומחא ית עפרא דארעא ויהי לקלמתא בכל ארעא דמצרים: יג ועבדו כן וארים אהרן ית ידה בחטרה ומחא ית עפרא דארעא והות קלמתא באנשא ובבעירא כל עפרא דארעא הות קלמתא בכל ארעא דמצרים: יד ועבדו כן חרשיא בלחשיהון לאפקא ית קלמתא ולא יכילו והות קלמתא באנשא ובבעירא: טו ואמרו חרשיא לפרעה הא מחא מן קדם יי היא

ב וַיֵּט אֶהָרֶן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וַתַּעַל הַצְּפָרְדֵּי וַתֹּכֶס אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ג וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחַרְטָמִּים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצְּפָרְדֵּים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ד וַיִּקְרָא פְרַעֲה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הֲעִתִּירוּ אֵלַי־הוּא וַיִּסֹּר הַצְּפָרְדֵּים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֲשַׁלַּח אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפְרַעֲה הֲתִפְאָר עָלַי לְמַתִּי | אֲעִתִּיר לְךָ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעַמְךָ לְהַכְרִית הַצְּפָרְדֵּים מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשְׁאָרְנָה: ו וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדַבְּרְךָ לְמַעַן תִּדַּע כִּי־אֵין בִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ: חמישי ז וְסָרוּ הַצְּפָרְדֵּים מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ וּמִעֲבָדֶיךָ וּמִעַמְךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשְׁאָרְנָה: ח וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פְּרַעֲה וַיֵּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצְּפָרְדֵּים אֲשֶׁר־שָׁם לְפְרַעֲה: ט וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדַבְּרַת מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצְּפָרְדֵּים מִן־הַבְּתִים מִן־הַחֲצֹרֹת וּמִן־הַשְּׂדֹת: י וַיַּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרָם חֲמָרָם וַתִּבְאֵשׁ הָאֶרֶץ: יא וַיִּרָא פְרַעֲה כִּי הִיָּתָה הַרוּחָה וְהַכֶּבֶד אֶת־לְבוֹ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ס יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמַר אֶל־אַהֲרֹן נָטָה אֶת־מִטְּךָ וְהָרָ אֶת־עַפְרַת הָאֶרֶץ וְהָיָה לְכֹנֶם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: יג וַיַּעֲשׂוּ־כֵן וַיֵּט אֶהָרֶן אֶת־יָדוֹ בְּמִטְּהוֹ וַיָּרָ אֶת־עַפְרַת הָאֶרֶץ וַתְּהִי הַכֹּנֶם בְּאֲדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עַפְרַת הָאֶרֶץ הָיָה כֹנֶם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: יד וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחַרְטָמִּים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת־הַכֹּנֶם וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי הַכֹּנֶם בְּאֲדָם וּבַבְּהֵמָה: טו וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטָמִּים אֶל־פְּרַעֲה אַצְבַּע אֱלֹהִים הוּא

כ"ט

עלי דצריכס" ויחזקאל לה, יא, הרביעית: (ו) ויאמר למחר. התפלל היום שיפרכו למחר: (ח) ויצא, ויצעק מיד, שיפרכו למחר: (י) חמרים. לצורים לצורים, פתגומי: "דגורין", גליס: (יא) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו "הלך ונסוע" (בראשית יב, ט), וכן "הפכת את מואב" (מלכים ב, ג, כד), "ושאלו לו צאלהים" (שמואל א כב, יא), "הפה ופגע" (מלכים א כ, לו): באשר דבר ה'. והיכן דבר, "ולא ישמע אליכם פרעה" (לעיל ז, ד; שמות רבה ט: (יב) אמר אל אהרן. לא היה העפר פדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו פשהרג את המלך "וישמנהו פחול" (לעיל ב, יב), ולקח על ידי אהרן (שמות רבה ט: (יג) ותהי הבנם. הרחישה, פדוליר"א בלע"ז: (יד) להוציא את הבנים. לברואוס ובלה"א) ממקום חסר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מפשעורה (שמות רבה ט: סנהדרין ט: (טו) אצבע אלהים הוא. מפה זו אינה על ידי קשפיס; מלת המקום היא (שמות רבה י, ז): באשר דבר ה'. "ולא ישמע אליכם פרעה" (לעיל ז, ד):

(ב) ותעל הצפרדע. לפרעה חמת היתה והיו מפין אותה והיא מפנת נחלים נחלים, זהו מדרשו (תנחומא יד; סנהדרין ט: ופשוטו יש לומר, שרין הצפרדעים קורא לשון יחידות. וכן "והיה הפנס" (להן פסוק יד) הרחישה, פדוליר"א בלע"ז, ואף "ופעל הצפרדע" גרינויר"א בלע"ז: (ד) התפאר עלי. כמו "התפאר הגרן על החולב צו" (ישעיה י, טו), משפחה לומר אני גדול ממך. ונטי"ר בלע"ז. וכן התפאר עלי, השפחה להתפאס ולשאל דבר גדול ולומר שלא חוכל לטעותו: למתי אעתיך לך. את אשר תעסיר לך היום על הכרת הצפרדעים, למתי תרנה שיפרכו, ותראה חס אשלים דברי למועד שתקבע לי. חילו נאמר "מתי תעסיר", היה משמע מתי תתפלל, עכשיו שפאמר "למתי", משמע, חני היום תתפלל עליך שיפרכו הצפרדעים לזמן שתקבע לי, חמור לחייה יום תרנה שיפרכו. "תעסיר", "העסיר" (פסוק ז), ו"העסירתי" (פסוק כה) ולא נאמר תעסיר, ועסירתי, מפני שכל לשון עתה הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר הרבו, חרפה, והרביתי, לשון מפעיל, כך יאמר "תעסיר", "העסיר", ו"העסירתי" דברים. ואז לכוים "העסירתי"

² Aharon stretched out his hand over the waters of Egypt, and the frog ascended and covered the land of Egypt. ³ The necromancers did the same through their incantations, and they brought up the frogs upon the land of Egypt.

⁴ Pharaoh summoned Moshe and Aharon and said, “Entreat HASHEM that He remove the frogs from me and my people, and I shall send out the people that they may bring offerings to HASHEM.”

⁵ Moshe said to Pharaoh, “Glorify yourself over me — for when should I entreat for you, for your servants, and for your people, to excise the frogs from you and from your houses? Only in the River shall they remain.” ⁶ And he said, “For tomorrow.” He said, “As you say — so that you will know that there is none like HASHEM, our God. ⁷ The frogs will depart from you and your houses, and from your servants and your people; only in the River shall they remain.”

⁸ Moshe and Aharon left Pharaoh’s presence; Moshe cried out to HASHEM concerning the frogs that he had inflicted upon Pharaoh. ⁹ HASHEM carried out the word of Moshe, and the frogs died — from the houses, from the courtyards, and from the fields. ¹⁰ They piled them up into heaps and heaps, and the land stank.

¹¹ Pharaoh saw that there had been a relief, and kept making his heart stubborn. He did not heed them, as HASHEM had spoken.

The third
plague: Lice

¹² HASHEM said to Moshe, “Say to Aharon, ‘Stretch out your staff and strike the dust of the land; it shall become lice throughout the land of Egypt.’ ” ¹³ So they did: Aharon stretched out his hand with his staff and struck the dust of the land, and the lice-infestation was on man and beast; all the dust of the land became lice, throughout the land of Egypt. ¹⁴ The sorcerers did the same with their incantations to draw forth the lice, but they could not. And the lice-infestation was on man and beast. ¹⁵ The sorcerers said to Pharaoh, “This is a finger of God!”

8.

2. ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים — And the frog ascended and covered the land of Egypt.

☞ One Frog, Lots of Trouble

ותעל הצפרדע. אמר רבי אלעזר: צפרדע אחת היתה, השריצה ומלאה כל ארץ מצרים. כתנאי, רבי עקיבא אומר: צפרדע אחת היתה, ומלאה כל ארץ מצרים. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: עקיבא, מה לך אצל הגדה? בלה מדברותיהך ולך אצל נגעים ואהלות, צפרדע אחת היתה, שרקקה להם והם באו (סנהדרין טו):

Our *pasuk* tells us that the הצפרדע, the frog, in the singular, attacked the country and covered the land of Egypt. How could that be?

According to one opinion, only one frog came to Egypt, but it reproduced miraculously and those frogs quickly filled the entire country.

According to another opinion, at first only one frog came to Egypt and it croaked loudly, attracting frogs from around the world to come as well (*Sanhedrin* 67b).²⁶

26. See Schottenstein Edition, note 46.

15. אצבע אלהים הוא — This is a finger of God!

☞ The Limits of Sorcery

אצבע אלהים הוא. ויאמרו החרטמים אל פרעה אצבע אלהים הוא, אמר רבי אליעזר: מיבן שאין השד יכול לבראות ברנה פחות מבשעורה. רב פפא אמר: האלהים, אפילו כגמלא נמי לא מצי ברי, האי מיכניף ליה, והאי לא מיכניף ליה (סנהדרין טו):

When Moshe brought the plagues of blood and frogs, Pharaoh’s magicians were able to mimic the plagues using sorcery. When it came to the lice, however, they were helpless, and were forced to admit that the plague was the work of Hashem.

Why were they unable to create lice?

Magic and demonology have limits. The sorcerers could not create lice through ordinary sorcery, and the demons were unable to help them with creatures as small as lice.

According to one opinion, this is because demons are unable to create anything smaller than a barley kernel.

According to another opinion, demons are unable to

ואתקף לבא דפרעה ולא קביל מנהון כמא דמליל יי: טו ואמר יי למשה אקדם בצפרא ואתעתד קדם פרעה הא נפק למיא ותימר לה כדנן אמר יי שלח עמי ויפלוון קדמי: יז ארי אם ליתך משלח ית עמי הא אנא משלח בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך ית ערובא וימלוון בתי מצרים ית ערובא ואף ארעא דאנון עלה: יח ואפריש ביומא ההוא ית ארעא דגשן די עמי קאים עלה בדיל דלא למיהוי תמן ערובא בדיל דתדע ארי אנא יי שליט בגו ארעא: יט ואשוי פוךון לעמי ועל עמך איתי מחא למחר יהא אמתא הדין: כ ועבד יי פן ואתא ערובא תקיף לבית פרעה ולבית עבדוהי ובכל ארעא דמצרים אתחבלת ארעא מן קדם ערובא: כא וקרא פרעה למשה ולאהרן ואמרו אזילו דבחו קדם אלהכון בארעא: כב ואמר משה לא תקון למעבד פן ארי בעירא דמצראי דחלין לה מנה אנחנא נסבין לדבחא קדם יי אלהנא הא נדבח ית בעירא דמצראי דחלין לה ואנון יהון חון הלא יימרון למרגמנא: כג מהלך תלתא יומין גויל במדברא ונדבח קדם יי אלהנא כמא די יימר לנא: כד ואמר פרעה אנא אשלח יתכון ונדבחוון קדם יי אלהכון במדברא לחוד ארחקא לא תרחקון למיזל צלו אף עלי: כה ואמר משה הא אנא נפק מעמך ואצלי קדם יי ויעדי ערובא מפרעה מעבדוהי ומעמה מחר לחוד לא יוסף פרעה לשקרא בדיל דלא לשלחא ית עמא לדבחא קדם יי: כו ונפק משה מן קדם פרעה וצלי קדם יי: כז ועבד יי כפתגמא דמשה ואעדי ערובא מפרעה

וַיַּחֲזֹק לִב־פְּרַעֲהוּ וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ס טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁבֶם בְּבִקְרֹה וְהִתִּיצֵב לִפְנֵי פְרַעֲהוּ הַנֶּה יוֹצֵא הַמִּימָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עָמִי וְעַבְדָּנִי: יז כִּי אִם־אֵינְךָ מְשַׁלַּח אֶת־עָמִי הֲנִנִּי מְשַׁלֵּיחַ בְּךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת־הָעֶרֶב וּמְלֹאוּ בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת־הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ: יח וְהַפְּלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עָמִי עִמָּד עָלֶיהָ לִבְלֹתִי הַיּוֹת־שָׁם עֶרֶב לְמַעַן תִּדְעַ כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקִרְבֵּי הָאֶרֶץ: ששי יט וְשַׁמְתִּי פֶדֶת בֵּין עָמִי וּבֵין עַמְךָ לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה: כ וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיִּבֹא עֶרֶב כָּבֵד בֵּיתָהּ פְּרַעֲהוּ וּבֵית עַבְדָּיו וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאֶרֶץ מִפְּנֵי הָעֶרֶב: כא וַיִּקְרָא פְּרַעֲהוּ אֶל־מֹשֶׁה וְלֹא־אָהֲרֹן וַיֹּאמֶר לְכוּ וּבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ: כב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תּוֹעֵבֶת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלָנוּ: כג דַּרְךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נִלְךְ בְּמִדְבַר וּזְבַחְנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמֶר אֱלֹהֵינוּ: כד וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהוּ אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וּזְבַחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבַר רַק הֲרַחֵק לֹא־תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הֶעֱתִירוּ בְּעַדִּי: כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הַנֶּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְךָ וְהֶעֱתַרְתִּי אֶל־יְהוָה וְסָר הָעֶרֶב מִפְּרַעֲהוּ מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ מִחַר רַק אֶל־יֹסֵף פְּרַעֲהוּ הֵתַל לִבְלֹתִי שְׁלַח אֶת־הָעָם לְזִבְחַ לַיהוָה: כו וַיִּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעֲהוּ וַיַּעֲתַר אֶל־יְהוָה: כז וַיַּעַשׂ יְהוָה כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּסַר הָעֶרֶב מִפְּרַעֲהוּ

כ"ט

פְּדַת. שִׁצְדִיל בֵּין עָמִי וּבֵין עַמְךָ: (כ) תִּשְׁחַת הָאֶרֶץ. נֶשְׁחַת הַחֶרֶב, "מִתְפַּלֵּת חֶרֶב" (אונקלוס) נ"א: נֶשְׁחַת הַחֶרֶב, "אֶתְחַבֵּל חֶרֶב": (כא) זְבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ. צְמֻקֻמְס, וְלֹא תִלְכוּ צְמֻדָּר: (כב) תּוֹעֵבֶת מִצְרַיִם. יִרְחַת מִצְרַיִם, כְּמוֹ "וְלִמְלַכְס תּוֹעֵבַת צְנִי עֻמוֹן" (מלכים-ב, כג, יג), וְאֶלְלִי יִשְׁרָחַל קוֹרַח אֹתָהּ תּוֹעֵבָה. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר צִלְשׁוֹן חֶרֶב, תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם, דְּבַר שְׁאֵלָיו הוּא לְמִצְרַיִם זְבִיחָה שְׁאֵנוּ זְבִיחִים, שְׁבִירִי יִרְחַתְס אֵנוּ זְבִיחִים: וְלֹא יִסְקְלָנוּ. צְתַמְס: (כד) הֵתַל. כְּמוֹ לְהַתַּל: (כו) וַיַּעֲתַר אֶל ה'. נֶתְאֲמַן צְתַפְלָה. וְכֵן אִם צֹל לוֹמַר "וַיַּעֲתַר" הִיא: כּוֹל לוֹמַר, וּמִשְׁמַע וַיִּרְדֶּה צְתַפְלָה. עַכְשָׁיו נֶשְׁחַתְס אֹמַר צִלְשׁוֹן וַיַּפְעַל, מִשְׁמַע וַיִּרְדֶּה לְהַתְפַּלֵּל:

(יז) מְשַׁלֵּיחַ בְּךָ. מְגַרָה בְּךָ. וְכֵן "וְשָׁן צְהַמּוֹת אֶשְׁלַח צָם" (דברים לב, כד), לְשׁוֹן שְׁמוֹ, אֲנִלְטִי"ר צִלְט": אֵת הָעֶרֶב. כָּל מִינֵי חַיּוֹת רְעוּת וּנְחָשִׁים וּשְׂקָרָצִים צְעַרְצְבִּיאַל, וְהִיוּ מִשְׁחִיתִים צָהָם (שְׁמוֹת רַבָּה י"א, ב"ג). וַיֵּשׁ טַעַם צְדָרָה צִלְמָדָה כָּכַל מִפָּה וּמִפָּה לְמַה זֹּו וְלִמָּה זֹו. צְטַכְסִיסִי מִלְחָמוֹת מְלָכִים צֹל עֵלִיָּס, כְּסֻדֵּר מְלָכּוֹת כְּשֶׁנֶּהָרַע עַל עִיר. צְתַחֵלָה מִקְלָקֵל מַעֲיִיטוּתִיָּה, וְחֶסֶר בְּךָ תּוֹקֻעִין עֵלִיָּס וּמְרִיעִין צְשׁוֹפְרוֹת לִירְחַס וּלְצִהָלָס. וְכֵן הַלְפָּרְדֵּיִס מִקְרָקְרִיִס וְהוֹמִיס וכו', כְּדִלִיסָא צְמֻדְרָשׁ רַבִּי תַחְוּמָא חֹל צֹל (יח) וְהַפְּלִיתִי. וְהַפְּרָשְׁתִּי. וְכֵן "וְהַפְּלֵה ה'" (נלהן ט, ז), וְכֵן "לֹא נִפְלַחַת הִיא מִמֶּךָ" (דברים ל, יא) לֹא מוֹצְדֵּלַת וּמוֹפְרָשַׁת הִיא מִמֶּךָ: לְמַעַן תִּדְעַ בִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבֵּי הָאֶרֶץ. חֶף עַל פִּי שְׁשִׁינִי צְעָמִיס, גּוֹרְחִי מִתְקַיִמַת צְתַחְתּוּיִס: (יט) וְשַׁמְתִּי

But Pharaoh's heart was strong and he did not heed them, as HASHEM had spoken.

The fourth
plague: Swarm
of wild beasts

¹⁶ HASHEM said to Moshe, "Arise early in the morning and station yourself before Pharaoh — behold, he goes out to the water — and you shall say to him, 'So said HASHEM: Send out My people that they may serve Me.' ¹⁷ For if you do not send out My people, behold, I shall incite against you, your servants, your people, and your houses, the swarm of wild beasts; and the houses of Egypt shall be filled with the swarm, and even the ground upon which they are. ¹⁸ And on that day I shall set apart the land of Goshen upon which My people stands, that there shall be no swarm there; so that you will know that I am HASHEM in the midst of the land. ¹⁹ I shall make a distinction between My people and your people — tomorrow this sign will come about.'"

²⁰ HASHEM did so and a severe swarm of wild beasts came to the house of Pharaoh and the house of his servants; and throughout the land of Egypt the land was being ruined because of the swarm.

²¹ Pharaoh summoned Moshe and Aharon and said, "Go — bring offerings to your God in the land." ²² Moshe said, "It is not proper to do so, for we will offer the deity of Egypt to HASHEM, our God — behold, if we were to slaughter the deity of Egypt in their sight, will they not stone us? ²³ We will go on a three-day journey in the Wilderness, and bring offerings to HASHEM, our God, as He will tell us."

²⁴ Pharaoh said, "I will send you and you shall bring offerings to HASHEM, your God, in the Wilderness; only do not go far off — entreat for me!"

²⁵ Moshe said, "Behold! I leave you and I shall entreat HASHEM — and the swarm will depart from Pharaoh, from his servants, and from his people — tomorrow. Only let Pharaoh not continue to mock, by not sending out the people to bring offerings to HASHEM."

²⁶ Moshe left Pharaoh's presence and entreated HASHEM. ²⁷ HASHEM did in accordance with Moshe' word and He removed the swarm of wild beasts from Pharaoh,

actually create *anything*. When they want to make something appear, they magically call it up from a different place. But lice are too small and weak to come from far-away places (*Sanhedrin* 67b).

☞ A Finger of Destruction

Sancheriv led the massive Assyrian army to attack the Kingdom of Yehudah. One night, as the Assyrians were encamped, Hashem sent the angel Gavriel to destroy them. ²⁷

אָצְבַּע אֱלֹהִים הוּא. בְּמַה הֵכֵם [הַמַּלְאָךְ אֶת מַחֲנֵה אֲשׁוּר]? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּיַד הֵכֵם ... רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בְּאֶצְבַּע הֵכֵם, שְׁנֵאמַר "וַיֵּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל פְּרֻעָה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הוּא," הֵיא אֶצְבַּע שְׁעֵתִידָה לִּפְרֻעַ מִסְנַחְרִיב (סְנַחְרִיב צַה):

When Moshe brought the plagues of blood and frogs, Pharaoh's magicians were able to mimic the plagues using sorcery. When it came to the lice, however, they were helpless and they were forced to admit that the plague was the work of Hashem, saying אָצְבַּע אֱלֹהִים הוּא, "This is" the finger of Hashem. This implies that it is "the finger" used elsewhere.

According to one opinion, the Angel Gavriel struck the

Assyrian army with "the finger of Hashem" (*Sanhedrin* 95b).²⁸

16. הִנֵּה יוֹצֵא הַמַּיִמָּה — Behold, he goes out to the water.

☞ A Daily Trip to the Water

הִנֵּה יוֹצֵא הַמַּיִמָּה. פְּרֻעָה שְׁהִיָּה בַיָּמִי מִשָּׁה אֲמַגּוּשֵׁי הָיָה, שְׁנֵאמַר "הִנֵּה יוֹצֵא הַמַּיִמָּה" (מוֹעֵד קַטָּן יח):

Pharaoh would go to the water each morning because he was an *amgushi*.

According to one opinion, this means he was a sorcerer, and he would go to the Nile each morning to perform his magic.

According to another opinion, he was a blasphemer who claimed he was a god. He would go to the Nile and declare,²⁹ "Mine is my river, and I have made myself." Since he claimed to be a god, he could not allow people to see that he had human needs. When he went to the River in the morning, he would go into the water and relieve himself there (*Moed Katan* 18a).

27. *Yeshayah* Ch. 37. 28. See Schottenstein Edition, note 34. 29. *Yechezkel* 29:3.

מעבדוהי ומעמיה לא אשתאר חד: כח וַיִּקַּר פְּרַעֲהוּ ית לבה אף בזמנא הקא ולא שלח ית עמא: א ואמר יי למשה עול לנת פרעה ותמלל עמה כדנן אמר יי אלהא דיהודאי שלח ית עמי ויפלוחן קדמי: ב ארי אם סריב את לשלחא ועד כען את מתקף בהון: ג הא מהא מן קדם יי הויא בביעריך די בחקלא בסוסנתא בחמרי בגמלי בתורי ובענא מותא תקיף לחדאי: ד ואפרש יי בין בעירא דישראל ובין בעירא דמצרים ולא ימות מפל לבני ישראל מדעם: ה ושוי יי זמנא למימר מחר יעבד יי פתגמא הדין בארעא: ו ועבד יי ית פתגמא הדין ביומא דבתרוהי ומית כל בעירא דמצרים ומבעירא דבני ישראל לא מית חד: ז ושלח פרעה וקא לא מית מבעירא דישראל עד חד ואתיקר לבא דפרעה ולא שלח ית עמא: ח ואמר יי למשה ולאהרן סיבו לכו מלי חפניכו פיחא דאתונא ויזרקנה משה לצית שמיא לעיני פרעה: ט ויהי לאבקא על כל ארעא דמצרים ויהי על אנשא ועל בעירא לשחין סגי אבעבעין בכל ארעא דמצרים: י ונסיבו ית פיחא דאתונא וקמו קדם פרעה וזרק יתה משה לצית שמיא והוה שיהנא אבעבעין סגי באנשא ובבעירא: יא ולא יכילו חרשא למיקם קדם משה מן קדם שיהנא ארי הוה שיהנא בחרשא ובכל מצראי: יב ואתקף יי ית לבא דפרעה ולא קביל מנהון כמא די מליל יי עם משה: יג ואמר יי למשה אקדם בצפרא ואתעתד קדם פרעה ותימר לה כדנן אמר יי אלהא דיהודאי שלח ית עמי

מַעֲבָדָיו וּמַעֲמֹו לֹא נִשְׁאָר אֶחָד: כח וַיִּכְבַּד פְּרַעֲהוּ אֶת־לְבוֹ
גַם בַּפַּעַם הַזֹּאת וְלֹא שִׁלַּח אֶת־הָעָם: פ
[ט] א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעֲהוּ וּדְבַרְתָּ אֵלָיו
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שִׁלַּח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: ב כִּי
אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ מִחֲזִיק בָּם: ג הֲגַה יַד־יְהוָה הוֹיָה
בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמָרִים בַּגְּמָלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאֵן
דְּבַר כָּבֵד מְאֹד: ד וְהִפְלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֶה
מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר: ה וַיִּשֶׂם יְהוָה מוֹעֵד
לֵאמֹר מִחֹר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדְּבָר הַזֶּה בְּאַרְצְךָ: ו וַיַּעַשׂ יְהוָה
אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה מִמְּחֹרָת וַיָּמַת כָּל מִקְנֶה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֶה בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד: ז וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲהוּ וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֶה
יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פְּרַעֲהוּ וְלֹא שִׁלַּח אֶת־הָעָם: פ
ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קַחוּ לָכֶם מְלֵא חַפְנֵיכֶם
פִּיחַ כִּבְשָׁן וּזְרְקוּ מִשֶּׂה הַשְּׂמִימָה לְעֵינֵי פְרַעֲהוּ: ט וְהָיָה
לְאַבְקָ עַל כָּל־אַרְצֵי מִצְרַיִם וְהָיָה עַל־הַבְּהֵמָה
לְשַׁחֵן פֶּרֶחַ אֲבַעֲבַעַת בְּכָל־אַרְצֵי מִצְרַיִם: י וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ
הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פְרַעֲהוּ וַיִּזְרַק אֹתוֹ מִשֶּׂה הַשְּׂמִימָה
וַיְהִי שַׁחֵן אֲבַעֲבַעַת פֶּרֶחַ בְּאֲדָם וּבַבְּהֵמָה: יא וְלֹא־יִכְלוּ
הַחֲרָטְמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מִשֶּׂה מִפְּנֵי הַשַּׁחֵן כִּי־הָיָה הַשַּׁחֵן
בְּחֲרָטְמָם וּבְכָל־מִצְרַיִם: יב וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲהוּ וְלֹא
שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: ס יג וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשַׁכֵּם בַּבָּקָר וְהִתִּיצֵב לִפְנֵי פְרַעֲהוּ
וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שִׁלַּח אֶת־עַמִּי

כ"ט

הרצה, אחד, שהחזיק קומו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך החזק על כל חזן מלכים (שמות רבה יא, ה; תנחומי יז: ט) לשחין פרח אבעבעת. פתגמו, "לשחין סגי אבעבעין", שכל ידו לומחין סגן צועות: שחין. לשון תמימות, והרצה יש בלשון משה, שנה שחונה וימא גמא: (י) באדם ובבהמה. ואם תאמר מתיין היו להם הצהמות, והלא כבר נאמר "וימת כל מקנה מצרים" (ועיל פסוק ו). אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותן שצדקות בלבד, שנאמר "במקנה אשר בצדקה" (סא ג), והיגרא את דבר ה' היום את מקנהו אל הצפאים. וכן שגויה צמיקלפא אלל "ויקח שש מאות רכב צהור" (להן יד, ז):

(כז) ויסר הערב. ולא מתו כמו שמתו הלפרדעים, שאם מתו יהיה להם הנאה צעורוקס (שמות רבה סא ג: א) (כח) גם בפעם הזאת. אף על פי שאמר "אלכי אלשלח אתכס", לא קיים הצטותו: (ב) מחזיק בם. אחוץ צס, כמו "והחזיקה צמזעיו" (דברים כה, יא): (ג) הגה יד ה' הויה. לשון הויה, פי כן יאמר בלשון נקבה, על שער היתה, ועל העמיד שהיה, ועל העומד הויה, כמו עושה, רועה: (ד) והפלה. והצדיל: (ח) מלא חפניכם. לוי"ט צלע"ט: פיה בבשן. דבר הנפת מן הגחלים עמומים הנשפרים בצבצן, ובלע"ז אולצ"ט. "פיה" לשון הפחה, שהרות מפתח ומפתחין: וזרקו משה. וכל דבר הנזרק צמח אינו מזרק אלא ציד חסח, הכי ניסים

from his servants, and from his people — not one remained. ²⁸ But Pharaoh made his heart stubborn even this time, and he did not send out the people.

9

The fifth
plague:
Epidemic

¹ HASHEM said to Moshe, “Come to Pharaoh and speak to him, ‘So said HASHEM, the God of the Hebrews: Send out My people that they may serve Me.’ ² For if you refuse to send out, and you continue to grip them; ³ behold, the hand of HASHEM is on your livestock that are in the field, on the horses, on the donkeys, on the camels, on the cattle, and on the flock — a very severe epidemic. ⁴ HASHEM shall distinguish between the livestock of Israel and the livestock of Egypt, and not a thing that belongs to the Children of Israel will die. ⁵ HASHEM has set an appointed time, saying, ‘Tomorrow HASHEM shall carry out this word in the land.’ ”

⁶ HASHEM carried out this word the next day, and all the livestock of Egypt died, and of the livestock of the Children of Israel not one died. ⁷ Pharaoh sent and behold, of the livestock of Israel not even one had died — yet Pharaoh’s heart became stubborn and he did not send out the people.

The sixth
plague: Boils

⁸ HASHEM said to Moshe and Aharon, “Take for yourselves handfuls of furnace soot, and let Moshe hurl it heavenward before Pharaoh’s eyes. ⁹ It will become dust over the entire land of Egypt, and it will become boils erupting into blisters on man and beast throughout the land of Egypt.” ¹⁰ They took soot of the furnace, and stood before Pharaoh, and Moshe threw it heavenward; and it became boils and blisters, erupting on man and beast. ¹¹ The necromancers could not stand before Moshe because of the boils, because the boils were on the necromancers and on all of Egypt. ¹² HASHEM strengthened the heart of Pharaoh and he did not heed them, as HASHEM had spoken to Moshe.

The seventh
plague: Hail

¹³ HASHEM spoke to Moshe, “Arise early in the morning and station yourself before Pharaoh; say to him, ‘So said HASHEM, the God of the Hebrews: Send out My people

9.

9. והיה לאבק על כל ארץ מצרים — *It will become dust over the entire land of Egypt.*

§ Heard Throughout the Land

וְהָיָה לְאֵבֶק עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם. נִיטָן בַּח בְּקוּלוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְהָיָה קוֹלוֹ מְהֵלֵךְ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מְהֵלֵךְ אַרְבָּעִים יוֹם... וְלֹא תִתְמַה, וּמָה אִם אֵבֶק שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְהֵלֵךְ אֶת מֵרֵ"וְהָיָה לְאֵבֶק עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם", קוֹל שְׂדָרְכּוֹ לְהֵלֵךְ לֹא כָּל שָׁבֵן (ירושלמי פסחים ה, ה):

The *pesach*-offering is slaughtered in three shifts. Not only was this true in the *Mishkan* and the *Beis HaMikdash*, but they even made three groups for the first *pesach*-offering in Egypt.

Moshe announced that the land of Egypt should be divided into three areas. First the Jews in one area would slaughter their *pesach*, followed by the Jews in the second area, and then the Jews in the third area. Miraculously, Moshe’s voice carried throughout the entire country — which was a forty-day journey in each direction — so the Jews would hear him and carry out his instructions.

How could we suggest that his voice carried so far, even miraculously?

Our *pasuk* tells us that the handfuls of soot Moshe tossed into the air miraculously spread and turned into dust over the entire land of Egypt.

Normally, soot cannot spread at all, yet here it spread to cover the entire land. Certainly a person’s voice, which — even naturally — carries for some distance, could miraculously spread throughout the land (*Yerushalmi Pesachim 5:5*).

10. וְהָיָה שְׁחִין אֲבַעְבֵּעַת. — *And it became boils and blisters.*

§ Of Boils and Blisters

וְהָיָה שְׁחִין אֲבַעְבֵּעַת. שְׁחִין שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִם לֹחַ מִבְּחוּץ וְנִבֵּשׁ מִבְּפְנִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה שְׁחִין אֲבַעְבֵּעַת פֶּרֶחַ בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה" (בבא קמא פ; בכורות מא):

Our *pasuk* refers to *boils* and *blisters*.

Dry boils are more dangerous than wet ones, and the boils that plagued the Egyptians were dry on the inside. However, the boils would then burst and form painful wet blisters (*Bava Kamma 80b; Bechoros 41a*).

ויפלו חון קדמי: יד ארי בזמנא הדא אנא שלח נת כל מחתי ללךך ובעבדיך ובעמך בדיל דתדע ארי לית דכותי שליט בכל ארעא: טו ארי כען קריב קדמי דאשלח פון ית מחת גברתי ומחית יתך ונת עמך במוטא ותשתיעי מן ארעא: טז ובגרבם בדיל דא קימתך בדיל לאחוייתך ית חילי ובדיל דיהון משתען גבורת שמי בכל ארעא: יז עד כען את בבישת בה בעמי בדיל דלא לשלחותהון: יח הא אנא מחית מטרא בעדנא הרין מחר ברדא תקיף לחדא די לא הנה דנותה במצרים למן יומא דאשתכללת ועד כען: יט וכען שלח כנוש ית בעירך ונת כל די לך בסקלא כל אנשא ובעירא די ישתבח בסקלא ולא יתכנש לביטא ויחות עליהון ברדא וימותון: כ דידחל ית פתגמא דיין מעבדי פרעה כנש ית עבדוהי ונת בעירה לבתיא: כא ודי לא שוי לבה לפתגמא דיין ושבק ית עבדוהי ונת בעירה בסקלא: כב ואמר יי למשה ארים ית ירך על צית שמיא ויהי ברדא בכל ארעא דמצראי על אנשא ועל בעירא ועל כל עסבא דחקלא בארעא דמצרים: כג וארים משה ית חטרה על צית שמיא ויי יתב קליו וברדא ומהלכא אשתא על ארעא ואמטר יי ברדא על ארעא דמצרים: כד והנה ברדא ואשתא משתלהבא בגו ברדא תקיף לחדא די לא הנה דנותה בכל ארעא דמצרים מעד דהות לעם: כה ומחא ברדא בכל ארעא דמצרים ית כל די בחקלא מאנשא ועד בעירא ונת כל עסבא דחקלא מחא ברדא ונת כל אילן דבחקלא תבר: כו לחוד בארעא דגשן די תמן בני ישראל לא הנה ברדא: כז ושלח פרעה וקרא למשה ולאהרן ואמר להון חבית זמנא הדא יי זקאה ואנא ועמי חביבין:

ויעבדני: יד כי | בפעם הזאת אני שלח את כל מגפתי אל לבך ובעבדיך ובעמך בעבור תדע כי אין כמני בכל הארץ: טו כי עתה שלחתי את ידיו ואך אותך ואת עמך בדבר ותבחד מן הארץ: טז ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראתך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ: שביעי יז עודך מסתולל בעמי לבלתי שלחם: יח הנני ממטיר בעת מחר ברד כבד מאד אשר לא היה כמהו במצרים למן היום הוסדה ועד עתה: יט ועתה שלח העו את מקנך ואת כל אשר לך בשדה כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הבייתה וירד עליהם הברד ונמתו: כ הירא את דבר יהוה מעבדי פרעה הנני את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים: כא ואשר לא שם לבו אל דבר יהוה ויעזב את עבדיו ואת מקנהו בשדה: פ

כב ויאמר יהוה אל משה נטה את ידך על השמים ויהי ברד בכל ארץ מצרים על האדם ועל הבהמה ועל כל עשב השדה בארץ מצרים: כג ויט משה את מטוהו על השמים ויהוה נתן קלת וברד ותהלך אש ארצה וימטר יהוה ברד על ארץ מצרים: כד ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד כבד מאד אשר לא היה כמהו בכל ארץ מצרים מאז היתה לגוי: כה ויך הברד בכל ארץ מצרים את כל אשר בשדה מאדם ועד בהמה ואת כל עשב השדה הבה הברד ואת כל עץ השדה שבר: כו רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל לא היה ברד: כז וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אליהם חטאתי הפעם יהוה הצדיק ואני ועמי הרשעים:

כז

צאה לדבר שלשון מתפעל, וטון הפיו של שמוש צלמנט חותיות של עיקר, כגון ז, וכוון "ויספול התגב" (קהלת יב, ה) מגזרת סבל. "פי תספרכ עלינו" (במדבר טו, יז) מגזרת ער ונגיד. וכן "משפיל ויח" (דניאל ז, ח: יח) בעת מחור. כעת האת למחר. שרט לו שריטה צפול, למחר כשפגיע חמה לכהן, יחד הכרד (שמות רבה יב, ט: ה) הוסדה. שנתפסדה. וכל פיצה שפחלת יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת פתח הוי"ו במקום הוי"ד, כמו הוסדה, "הולדה" (ושע ב, ה), "ויודע" (ואסתר ב, כז), "ויגלד ליוסף" (זכרשית

(יד) את כל מגפתי. למדנו מכאן שפפת בכורות ונ"א: כפורות) שקולה כנגד כל המכות: (טו-טז) כי עתה שלחתי את ידו וגוי. פי חילוי לתי, כשהיתה ידו צמקתה שהפיתים צדכה, שלחתי והפיתי אותך ואת עמך טעם ההקמות ותבחד מן הארץ, חבל בעבור זאת העמדתיך וגו': (יז) עודך מסתולל בעמי. כתרוממו, "כבישת ציה בעמי", והוא מגזרת "מסלה" (במדבר כ, יט), דמטרומינן "אורח כבישת", ובלע"ז לקי"ר. וכבר פירשתי בסוף ויהי מקץ (זכרשית מד, טז), כל פיצה שפחלת יסודה סמ"ך והיא

that they may serve Me. ¹⁴ For this time I shall send all My plagues against your heart, and upon your servants, and your people, so that you shall know that there is none like Me in all the world. ¹⁵ For now I could have sent My hand and stricken you and your people with the pestilence and you would have been obliterated from the earth. ¹⁶ However, for this have I let you endure, in order to show you My strength and so that My Name may be declared throughout the world.

¹⁷ 'You still tread upon My people, not to send them out. ¹⁸ Behold, at this time tomorrow I shall rain a very heavy hail, such as there has never been in Egypt, from the day it was founded until now. ¹⁹ And now send, gather in your livestock and everything you have in the field; all the people and animals that are found in the field that are not gathered into the house — the hail shall descend upon them and they shall die.' "

²⁰ He who feared the word of Hashem among the servants of Pharaoh chased his servants and his livestock to the houses. ²¹ And whoever did not take the word of God to heart — he left his servants and livestock in the field.

²² HASHEM said to Moshe, "Stretch out your hand toward heaven and there will be hail in the entire land of Egypt, on man and beast, and on all the grass of the field in the land of Egypt."

²³ Moshe stretched out his staff toward heaven, and HASHEM sent thunder and hail, and fire went earthward, and HASHEM rained hail upon the land of Egypt. ²⁴ There was hail, and fire flaming amid the hail — very heavy such as had never been in the entire land of Egypt, from the time it became a nation. ²⁵ The hail struck in the entire land of Egypt, everything that was in the field from man to beast; all the grass of the field the hail struck and every tree of the field it smashed. ²⁶ Only in the land of Goshen, where the Children of Israel were, there was no hail.

²⁷ Pharaoh sent and summoned Moshe and Aharon and said to them, "This time I have sinned; HASHEM is the Righteous One, and I and my people are the wicked ones.

רש"י

לָשׁוֹן וְיִגְסוּ מִמֶּנּוּ (לעיל ד, ג): (בב) עַל הַשְּׂמַיִם. לָלֵד הַשְּׂמַיִם. וּמְדַרְשׁ אֲנִי, הַגְּבִיּוֹת הַקֶּבֶד לַמֶּלֶכֶה מִן הַשְּׂמַיִם: (כד) מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבְּרָד. גַּם בְּתוֹךְ גַּם. הָאֵשׁ וְהַבְּרָד מְעוֹרְרִין, וְהַבְּרָד מִיַּם הַיָּם, וְלַעֲשׂוֹת לָלוֹן קוֹנֵס עֲשׂוֹ

מו, כ), "בְּדָרְכַי לֹא יִסָּר עֲבָד" (משלי כט, יט): (יט) שְׁלַח הָעֵזוֹ. כְּתַרְגּוּמוֹ, "לָלֵךְ כְּנוֹשׁ". וְכֵן "וְיִשְׁעֵי הַגְּבִיּוֹת הַעֲשִׂיּוֹ" (ישעיה י, לא), "הַעֲשִׂיּוֹ בְּנֵי בְנֵימִין" (ירמיה ו, א); וְלֹא יֵאֱסֹף הַבִּיטָה. לָשׁוֹן הַכְּנִסָה הוּא (אוּקְלוֹס): (ב) הַגִּיטָה. הַבְּרִיטָה,

20. He who feared the word of Hashem among the servants of Pharaoh.

☞ A Man Who Feared God

הַיָּרֵא אֶת דְּבַר ה' מֵעַבְדֵי פְרַעֲהוּ. אִיּוֹב מֵעַבְדֵי פְרַעֲהוּ הִנֵּה וּמְגִדוּלֵי פְמִילֵיָא שְׁלוֹ הִנֵּה. הָרֵא הוּא דְבַר ה' הַיָּרֵא אֶת דְּבַר ה' ". וְכַתִּיב בֵּיהּ (איוב א, ח) "אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יָרָא אֱלֹהִים וְסָר מִרַע" (ירושלמי סוטה ה, ו):

Iyov was a servant of Pharaoh, and among the most distinguished members of his staff.

Our *pasuk* speaks of "he" who feared the word of Hashem among the servants of Pharaoh, in the singular.

We know that fear of Hashem was an outstanding trait of Iyov, as it says,³⁰ *There was a man...whose name was Iyov;*

that man was wholesome and upright, "he feared God" and shunned evil.

Iyov was the "he" who feared the word of Hashem among the servants of Pharaoh (*Yerushalmi Sotah 5:6*).

27. Hashem is the Righteous One.

☞ Whom Do You Mention First?

ה' הַצְדִּיק. אָמַר צְדוּקֵי גְלִילֵי, קוֹבֵל אֲנִי עֲלֵיכֶם פְּרוּשִׁים, שְׂאֵתֶם בּוֹתְבִין אֶת הַמוֹשֵׁל עִם מִשָּׁה בְּגֵט. אוֹמְרִים פְּרוּשִׁים, קוֹבְלִין אֲנִי עֲלֵיךְ צְדוּקֵי גְלִילֵי, שְׂאֵתֶם בּוֹתְבִים אֶת הַמוֹשֵׁל עִם הַשֵּׁם בְּדָף, וְלֹא עוֹד אֵלָא שְׂאֵתֶם בּוֹתְבִין אֶת הַמוֹשֵׁל מִלְמַעְלָן וְאֵת הַשֵּׁם מִלְמַטָּן, שְׂגָאֵמַר (שמות ה, ב) "וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהוּ מִי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקִלּוֹ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל". וְכַשְׁלָקָה מִדּוֹ אוֹמֵר "ה' הַצְדִּיק" (ידים ד, ח):

30. *Iyov 1:8.*

²⁸ *Entreat HASHEM — there has been an overabundance of Godly thunder and hail; I shall send you out and you shall not continue to remain.*”

²⁹ *Moshe said to him, “When I leave the city I shall spread out my hands to HASHEM; the thunder will cease and the hail will no longer be, so that you shall know that the earth is HASHEM’s. ³⁰ And as for you and your servants, I know that you are not yet afraid of HASHEM, God.” ³¹ The flax and the barley were struck, for the barley was ripe and the flax was in its stalk. ³² And the wheat and the spelt were not struck, for they ripen later.*

³³ *Moshe went out from Pharaoh, from the city, and he stretched out his hands to HASHEM; the thunder and hail ceased and rain did not reach the earth. ³⁴ Pharaoh saw that the rain, the hail, and the thunder ceased, and he continued to sin; and he made his heart stubborn, he and his servants. ³⁵ Pharaoh’s heart became strong and he did not send out the Children of Israel, as HASHEM had spoken through Moshe.*

THE HAFTARAH FOR VA'EIRA APPEARS ON PAGE 565.

When Rosh Chodesh Shevat coincides with Va'eira, the regular Maftir and Haftarah are replaced with the readings for Rosh Chodesh: Maftir, page 580 (28:9-15); Haftarah, page 580.

Our *pasuk* uses the word *aviv* (אָבִיב) to describe the barley as being ripe when the hail struck.

When the Torah tells us to bring the *omer*-offering, it does not tell us what grain it should be made of; it says simply, *When you bring a meal-offering of the first grain to Hashem, from “aviv, ripe ears” (אָבִיב), parched over fire, ground from plump kernels, shall you offer the meal-offering of your first grain.*

A *gezeirah shavah*³² teaches us that just as our *pasuk* uses *aviv* to refer to barley, when the Torah tells us that the *omer*-offering is to come *from aviv*, it means that it should be barley (*Menachos 68b, 84a; Yerushalmi Sotah 2:1*).

33. וַיִּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבָּרָד. — *The thunder and hail ceased.*

⚡ Suspended Hailstones

When seeing certain places, we are required to make a blessing thanking God for the miracles He did for our ancestors in that place.

וַיִּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבָּרָד. מֵאֵי אֲבִיבֵי אֶלְגָּבִישׁ? תָּנָא, אֲבָנִים שֶׁעָמְדוּ עַל גֶּב אִישׁ וַיָּרְדוּ עַל גֶּב אִישׁ. עָמְדוּ עַל גֶּב אִישׁ, זֶה מִשָּׁה, דְּכַתִּיב (במדבר יב, ג) “וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנּוּ מְאֹד”, וְכַתִּיב “וַיִּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא נָתַךְ אֶרְצָה”. יָרְדוּ עַל גֶּב אִישׁ, זֶה יְהוֹשֻׁעַ... (ברכות נד:);

When one sees “The Stones of Elgavish that are on the descent of Beth-Choron” he is required to make the *berachah*, “Blessed are You... Who performed miracles for our fathers in this place.”

The word “Elgavish” is to be understood as a contraction of the words *al gav ish*, for the sake of³³ a man. These stones were suspended for the sake of a man (*ish*) and then came down for the sake of a man (*ish*).

The Torah refers to both Moshe³⁴ and Yehoshua³⁵ as “*ish*.” When Moshe prayed that hail stop falling in Egypt, the hailstones that had not yet hit the ground stopped in place and remained there. So these hailstones “remained suspended for the sake of a man, Moshe.”

Later, after the Jews arrived in Eretz Yisrael, they made a peace treaty with the people of Givon. The Emorim were upset, and five Emori kings joined forces to attack the Givonites. Yehoshua led the Jewish army to defend the Givonites. They were victorious, and most of the Emorite soldiers fled. As they passed through the descent of Beis-Choron, Hashem brought some of the suspended hailstones that had not fallen in Egypt and struck the fleeing soldiers with them.³⁶ So these hailstones “came down for the sake of a man,” Yehoshua (*Berachos 54b*).

32. One of the rules used in the Oral Law to understand the Torah’s intent is *gezeirah shavah*: Where similar words (or sometimes words or phrases with similar meanings) appear in two different places in the Torah, the reference links the two, indicating that they explain each other. A *gezeirah shavah* has to be based on a tradition handed down from Sinai. 33. Literally, *al gav ish* means *on the back of a man*. 34. *Bamidbar 12:3*. 35. *Ibid. 27:18*. 36. See *Yehoshua Ch. 10*. See also Schottenstein Edition, note 11.

